GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUŠTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR ŠINKOVEC

Leto III
ŠT. 49
14. XII. 1965

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

»ETO«
VAM PRIPOROČAMO PRI PRIPRAVI BREZMESNIH ALI MESNIH JUH. V »ETO« JUHO VKUHAJTE SVETLO PREPRAŽENI ZDROB.

»ETO«
VAM PRIPOROČAMO PRI PRIPRAVI FIŽOLA, KAKOR TUDI PRI PRIPRAVI PRIKUH.

»ETO«
VAM PRIPOROČAMO ZA RAZNE OMAKE.

PROIZVOD:
KOLINSKA - LJUBLJANA

Besede in dejanja

Izza zapahov na vodilna mesta

Iz podatkov za leto 1965 je razvidno, da je na vodilnih položajih in drugih odgovornih delovnih mestih v Hrvatski zaposlenih 6.948 oseb, ki so bile obsojene zaradi kaznivih dejanj. Med njimi je 3.343 takih, ki so bile obsojene na kazniva dejanja na škodo delovnih in drugih organizacij, nadalje 1.240 »povratnikov« oziroma oseb, ki so bile že večkrat kaznovane in 1.170 takih, za katere še vedno veljajo pravne posledice kazni (na primer, da toliko in toliko let po prestani kazni ne morejo delati na mestih, kjer samostojno razpolagajo z družbenim imetjem ali ga upravljajo). Vsi ti ljudje zasedajo danes tele položaje: 506 je direktorjev, 354 šefov računovodstev, 140 sekretarjev, 407 knjigovodij, 2.235 poslovodij, 941 skladiščnikov, 277 blagajnikov in 2.088 na drugih vodilnih mestih. Samo med poslovodji je 452 večkrat obsojenih. Pa celo 182 skladiščnikov in 35 blagajnikov!

Komunist — 3. XII. 1965

Če so dedje živeli brez šol, zakaj ne bi vnuki...

Okoli 200 dečkov in deklic iz okraja Leskovac, v katerem je skoro vsak četrti občan nepismen, se letos ni vpisalo v šolo. Ostali so doma, kar pomeni, da ostanejo nepismeni. Tudi lani ni nad tisoč otrok obiskovalo šole, ker so jih starši obdržali doma, da varujejo živino in prebirajo tobak.

Borba — 6. XII. 1965

Reforma in zdravje

Na območju komunalnega zavoda Novo mesto se znatno zmanjšujejo stroški zdravstvenega zavarovanja. Medtem ko je dosegel stalež bolnih zavarovancev v juniju letos 4,28 odstotka, v juliju 3,61, v avgustu 3,71, v septembru 3,61 odstotka, je bil v oktobru le 3,04 odstotka. Tako se poraba sredstev sklada za zdravstveno varstvo usklajuje z načeli gospodarske reforme in ne narašča več hitreje kot dohodki.

Delo — 3. XII. 1965

Birokracija je kakor rak...

O birokraciji se govori v upravnih krogih po vsem svetu približno tako, kot se govori v zdravniških krogih o raku. Bolezen, za katero, kot kaže, ni zdravila.

Delo — 4. XII. 1965

Družba prenese vse!

Pred kratkim je bila seja sveta za notranje zadeve in organizacijo skupščine okraja Karlovac. Na tej seji so poročali, da skupna škoda, ki so jo povzročili z nevestnim in neodgovornim delom do družbene imovine v času od 1. decembra 1963 do 30. junija 1965, znaša 332 milijonov 554.000 dinarjev. Od tega so za 323 milijonov in 164.000 dinarjev škode povzročile razne vodilne osebnosti, 5,551.000 dinarjev delavci in 3,839.000 dinarjev drugi.

Borba — 7. XII. 1965

Milijonar brez stanovanja

Sopalovič je prvi Užičan, ki je zahvaljujoč loteriji postal milijonar. Ko so ga vprašali, kaj bo z denarjem, je odvrnil, da bo kupil avto in da si bo uredil stanovanje, če ga bo kmalu dobil. — Ali je to tipično za našega človeka? Zadel je deset milijonov, nima stanovanja, a kupil si bo avto. Ta ravna približno tako kot znani igralec, ki se vsakomur, kdor je količkaj vpliven, potoži, ker nima stanovanja, a njegov letni dohodek je večji od vrednosti novega stanovanja.

Delo — 6. XII. 1965

Iz pšenice za dolarje — kruh za živino...

Letos bomo plačali 90 milijonov dolarjev za uvoženo pšenico. Še vedno smo v Evropi prvi potrošniki žit na prebivalca. Vsak Jugoslovan porabi okoli 190 kg žita letno, a recimo Danec le 75, Nemec 85, Nizozemec in Anglež 83, Francoz 100 in Avstrijec 110 kilogramov. Čeprav smo relativno siromašna država, kaže, da nočemo priznati, da porabimo letno za živinsko krmo 600.000 ton pšenice. Kakor hitro pokaže kalkulacija, da je razmerje cene med pšenico in živinsko krmo neugodno, gre kruh v hleve. Kakor da ne vemo, hranimo živino z dolarji, ki jih plačamo za uvoz pšenice.

Vjesnik u srijedu

PRED III. KONFERENCO FMAC O EVROPSKIH VPRAŠANJIH

Status udeležencev odporniških gibanj

V januarju prihodnjega leta bo v Parizu tretja regionalna konferenca FMAC o evropskih vprašanjih, za katero je predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije pripravilo predlog dveh važnih dokumentov: »O izvajanju resolucij generalne skupščine FMAC v Evropi« in »Reguliranje mednarodno-pravnega statusa udeležencev odporniških gibanj«. Oglejmo si predlog drugega dokumenta.

Udeleženci odporniških gibanj so zelo številna kategorija borcev za svobodo in neodvisnost narodov, ki je zrasla v posebnih razmerah druge svetovne vojne. Izpolnjujoč svojo patriotsko dolžnost, so s svojim herojskim bojem mnogo prispevali za zmago zaveznikov nad silami fašistične osi.

Zavezniki so med drugo svetovno vojno pozivali prebivalstvo okupiranih dežel Evrope v boj proti fašističnim agresorjem, jih spodbujali ter jim pomagali v tem boju moralno in materialno.

Napad tretjega rajha na vrsto evropskih držav je bil na nürnberškem procesu ožigosan kot zločin, tisti, ki so bili za ta napad odgovorni, pa so bili obsojeni kot vojni zločinci. Potemtakem je boj udeležencev odporniških gibanj proti okupatorju pomenil moralno in pravno legitimno borbo in obrambo narodov okupiranih držav.

Vendar pa v mednarodnem pravu ni definiran status udeležencev odporniških gibanj. Mednarodno pravo ne jamči tej kategoriji borcev ustrezne pravne zaščite.

Drugega novembra 1961 so organi Zvezne republike Nemčije aretirali v Münchnu jugoslovanskega državljana Lazarja Vračarića, ki je bil v ZR Nemčiji na službenem potovanju. To so storili na podlagi tiralice, ki jo je izdala okupatorska oblast 1941. leta zaradi Vračarićeve udeležbe v napadu na okupatorske vojake v Zagrebu 1941. leta — pri tem sta padla dva pripadnika okupatorskih vojaških enot — sodni organi ZR Nemčije pa so to tiralico leta 1961 obnovili.

Ta postopek je zbudil začudenje in zgražanje svetovne javnosti ter bivših borcev po vsem svetu, zato je bil postopek proti Vračariću ustavljen, oblasti v Zvezni republiki Nemčiji pa so dale izjavo, da se taki incidenti ne bodo več ponovili in da ne bodo preganjale nobenega udeleženca odporniških gibanj zaradi njegove aktivnosti proti wehrmachtu.

Ob aretaciji Lazarja Vračarića je Svetovna federacija bivših borcev objavila deklaracijo, v kateri je podčrtala »nespremenljivo načelo svojega statuta, da je bivši borec vsaka oseba, ki se je borila v sestavu organizirane vojaške enote ali podtalne organizacije proti napadalcu za časa mednarodne vojne in da potemtakem noben borec odporniškega gibanja ne more biti obtožen zaradi svoje aktivnosti proti sovražniku«.

Izvršni biro Svetovne federacije bivših borcev je predložil generalnemu svetu Svetovne federacije dve resoluciji: »Mednarodna definicija statusa udeležencev odporniških gibanj« in »Zakonite pravice neuniformiranih borcev«. Generalni svet je osvojil obe resoluciji na zasedanju v Bangkoku 21. marca 1962. Resoluciji zahtevata, da izvršni biro ukrene vse potrebno za nove ali za modifikacijo obstoječih mednarodnih konvencij za popolnejšo zaščito udeležencev odporniških gibanj. Na predlog Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je generalni svet Svetovne federacije bivših borcev osvojil na zasedanju v Parizu 4.—7. maja 1964 resolucijo »Mednarodno-pravna zaščita udeležencev odporniških gibanj«, ki zahteva od izvršnega biroja federacije, da energično nadaljuje prizadevanja za dosego mednarodno-pravne zaščite te kategorije borcev.

Za izvajanje te resolucije je izvršni odbor angažiral strokovnjake, ki naj bi izdelali natančno študijo o tem problemu.

Predlog:

a) da se pospeši delo pri sestavljanju te študije;

b) da izvršni biro čimprej skliče sestanek konzultativne skupine za ta vprašanja in da na osnovi njenih priporočil ukrene vse potrebno — prek Organizacije združenih narodov in zainteresiranih vlad — za reguliranje mednarodno-pravne zaščite udeležencev odporniških gibanj.

Z upostavitvijo ustrezne mednarodno-pravne zaščite za to kategorijo borcev bi ublažili zlo, ki ga prinaša vojna, in sankcionirali pravico vsakega naroda, da vsak čas, v uniformi ali brez nje, zgrabi za orožje in se upre tujim zavojevalcem. Z reguliranjem tega moralno in politično globoko upravičenega in humanega vprašanja bi dobili zasluženo priznanje udeleženci odpora za herojski boj proti tujim osvajalcem med drugo svetovno vojno, Svetovna federacija bivših borcev pa bi s tem izpolnila eno izmed svojih statutarnih obveznosti ter se še bolj uveljavila v boju za mir in mednarodno sodelovanje.

Alenka Gerlovič: Kolona z ranjenci, 1945, linorez

Gre za živo besedo

in ne za arhivski dokument

Vsi tisti, ki v tej ali oni obliki aktivno delajo v Zvezi združenj borcev ali v njenih združenjih, zelo dobro vedo, da so posamezna združenja doslej dosegla pri svojem delu kar lepe uspehe, da jih v občini cenijo in jim pri uresničevanju njihovih nalog tudi pomagajo. So pa zopet druga združenja, ki ne morejo pokazati ne na aktivno družbeno-politično delo svojega članstva in tudi ne na organizacijske uspehe združenj. Če iščemo razlago teh neenakosti v uspehih, moramo najprej ugotoviti vzroke, ki pa so v načinu dela in v vsebini celotne aktivnosti članstva in organizacije.

Kdor redno prebira poročila z raznih sestankov združenj borcev in vojaških vojnih invalidov (pri združenjih rezervnih oficirjev in podoficirjev to ne prihaja v poštev) in se poglobi v vsebino njihovih razprav in sklepov, opazi, da se verjetno pri večini teh vse te nanašajo v glavnem na uveljavljanje pravic članstva. To je sicer do neke mere v redu, kajti slaba bi bila tista organizacija, ki ne bi pomagala svojim članom vedno in povsod, ko uveljavljajo svoje pravice. Toda pri tem velja vendarle opozoriti tudi na možnost, da postane ta ali ona organizacija le preveč ali morda celo povsem enostranska in da zaradi svojih nalog v korist članstva prezre svoje družbeno-politične dolžnosti. Proti taki usmeritvi dela v naših združenjih pa govorijo statut in sklepi V. kongresa ZZB NOV Jugoslavije.

Naglasiti moramo, da se s tem, ko govorimo o nekaterih dolžnostih članov združenj, ne nameravamo dotikati vseh, pač pa bi hoteli opozoriti predvsem, da je v 9. členu statuta med drugim rečeno tudi to:

»Pravice in dolžnosti člana združenja so: da razvija druž-

(NADALJEVANJE NA 3. STRANI)

OBČANOVA BELEŽNICA

Ne vem, če je bilo o katerem problemu — razen gospodarski reformi — toliko govora, kot o reelekciji vodilnih kadrov v podjetjih, ali kot smo še poprej imenovali, o rotaciji.

Zakon je tu in zakon je treba spoštovati.

V zvezi z zakonom se je treba tudi na vse pripraviti. Zlasti na posledice!

Ne moremo reči, da se politično-teritorialne enote, ali po domače — občine, niso na to vsestransko pripravile, čeprav hkrati lahko tudi trdimo, da še o tem nimajo izoblikovanih trdnih stališč.

VERTIKALE

Vendar — eno so stališča, drugo so želje in tretje — kar je še posebej pomembno — je praksa.

In kaj je le-ta pokazala?

Poglejmo zgolj oglasne strani časopisov...

ZA TO IN TO DELOVNO ORGANIZACIJO IŠČEMO — DIREKTORJA... POGOJI: 1. VISOKOŠOLSKA IZOBRAZBA IN NEKAJ LET PRAKSE NA VODILNIH DELOVNIH MESTIH. 2. VIŠJA IZOBRAZBA IN NEKAJ VEČ LET PRAKSE NA VODILNIH DELOVNIH MESTIH. IN SLEDNJIČ — 3. SREDNJEŠOLSKA (ALI CELO NIŽJEŠOLSKA) IZOBRAZBA TER ŠE NEKAJ VEČ LET PRAKSE NA VODILNIH DELOVNIH MESTIH.

NATO SLEDI... NATEČAJ VELJA DO...

Začnimo od samega začetka: ni rečeno, da je dober direktor zgolj tisti, ki ima visokošolsko izobrazbo, kakor tudi ni rečeno, da je nemogoče zamenjati direktorja, ki take ali podobne izobrazbe nima! Neštetokrat je bilo rečeno, da reelekcija direktorjev ne pomeni »lova na čarovnice«. Prav tako tudi ni rečeno, da so vsi »stari« direktorji za »penzion«. Še manj pa je bilo rečeno, da je lahko sleherni mladi strokovnjak, ki je šele prišel s fakultetnih klopi, že a priori »zrel« za direktorja...

Toda — ne smemo si metati peska v oči: čas je, da starejše in utrujene tovariše zamenjamo z mladimi močmi. S takimi močmi, ki so si že nabrali določenih izkušenj v proizvodnji na določenih delovnih mestih.

Ali pa lahko ti mladi ljudje pridejo na taka delovna mesta?

V vseh razpisih je zadeva povsem nedvoumna: terja prakso na VODILNIH delovnih mestih!

Kdo od mlajših ljudi pa ima tovrstne pogoje, ki bi ustrezali razpisom?

Prav zategadelj so ti razpisi — s formalno pravne plati — bolj ali manj le odsev zakonskih določil in v najmanjši meri političnih zahtev in ciljev.

Vprašujemo se torej: ali je treba take razpise sploh objavljati, ne da bi pri posameznih primerih upoštevali merila in izoblikovana stališča samoupravnih organov ter celotnih delovnih kolektivov do reelekcije?

Povsem jasno je, da se bodo posamezni delovni kolektivi — oziraje se tudi na vse gospodarske posledice, ki jih je prinesla in jih še bo gospodarska reforma — popolnoma različno odločali za merila pri ponovnih volitvah vodilnih oseb v njihovih delovnih organizacijah. Tu ni in ne more biti recepta. Vse bo treba spraviti na skupni imenovalec: kakor si boš postlal, tako boš spal!

Še daleč je od tega, da bi hotel problem reelekcije poenostaviti do največje možne mere. Toda — če smo rekli, da je treba na vodilna delovna mesta postaviti ljudi, ki takim delovnim mestom najbolj ustrezajo, potem je treba dati tudi možnost — ne le teoretično, marveč tudi praktično — mlajšim kadrom, ki bi se morebiti »potegovali« zanje.

Če tega ne storimo, potem bodo tudi vsi razpisi v časopisih, ki jih objavljamo, le formalna zadeva. Brez tiste vsebine, ki jo reelekcija vodilnih kadrov zasleduje.

Pri vsem tem je torej treba imeti dobršno mero političnega posluha...

IZTOK AUSEC

Dogodki tedna

V Moskvi je zasedal vrhovni sovjet ZSSR. Sovjet je sprejel vrsto sprememb v državni upravi. Med zakonskimi odloki je največ pozornosti zbudil zakon o spremembah sovjetske vlade. Podelili so več naslovov zveznih ministrov in vzpostavili razne odbore — od najvišjih organov oblasti do podjetij, kolhozov in ustanov — kot posebne kontrolne institucije. Na zasedanju vrhovnega sovjeta so tudi razrešili predsednika prezidija vrhovnega sovjeta SZ Anastasa Mikojana in za novega predsednika izvolili Nikolaja Viktoroviča Podgornega. Mikojan je bil zadnji iz garde starih boljševikov na najvišjem položaju v državi. Z odstranitvijo mu ni bila izglasovana politična nezaupnica, pač pa utegne pomeniti spremembo in vlogo funkcije, ki jo je opravljal. Spremembe v vodstvu pa nedvomno pomenijo njegovo stabilizacijo.

Jugozahodna Afrika zahteva neodvisnost — o tem vprašanju je skrbniški odbor generalne skupščine OZN sprejel resolucijo, s katero je potrdil pravico ljudstva Jugozahodne Afrike do svobode in neodvisnosti ter obsodil Južnoafriško republiko, ker noče sodelovati s svetovno organizacijo in tej državi priznati neodvisnosti. Resolucijo je predlagalo 30 afriških in azijskih držav ter Jugoslavija.

Ameriški predsednik Johnson obeta, da se bodo ZDA v vietnamski vojni odločile za druge ostre ukrepe, še prej pa bodo preučile vse možnosti za mir. Dean Rusk je povedal, da so ZDA pripravljene aktivno sodelovati na novi konferenci o Vietnamu, če bi se Sovjetska zveza pridružila Veliki Britaniji in privolila v konferenco. Ameriške obljube o miroljubni rešitvi vietnamskega vprašanja pa se očitno ne skladajo z dejanji ameriških agresorjev na južnovietnamskih bojiščih. Američani pošiljajo vedno nove okrepitve in z vsemi sredstvi prispevajo k širjenju umazane vojne v Vietnamu.

V Washingtonu predvidevajo obiske na tekočem traku: tam se bo Johnson sestal z britanskim premierom Wilsonom in zahodnonemškim kanclerjem Erhardom; Wilson bo v Washington pripotoval 17. decembra, Erhard pa se bo tam mudil 19. in 20. decembra. Pakistanski predsednik Ajub Kan se bo v Washingtonu mudil 14. in 15. decembra, indijski premier pa se bo z ameriškim predsednikom sestal 1. februarja 1966.

Sudanski parlament je sprejel odlok o prepovedi KP Sudana. Zakon prepoveduje delovanje KP in sleherne ateistične stranke, notranjega ministra pa pooblašča, da zapleni vso njeno imovino ter tisk in zapre njene institucije. Član CK KP Sudana Omer Mustafa je sporočil, da komunistična partija ne bo šla v ilegalo.

Britanski premier Wilson je do belih upornikov v Južni Rodeziji še vedno neodločen. Doslej je izjavljal, da v primeru potrebe britanske enote ne bi ostale prekrižanih rok in da je Velika Britanija pripravljena začeti proti Južni Rodeziji tudi omejeno vojaško akcijo. Afriški kontinent pa je popolnoma drugačnega mnenja. Članice Organizacije afriške enotnosti so sklenile, da bodo do 15. decembra počakale na britansko vojaško intervencijo proti Smithovemu režimu, nato pa bodo pretrgale diplomatske stike z Veliko Britanijo. Wilson upa, da afriške države grožnje ne bodo uresničile, ker bi se drugače njihov gospodarski razvoj občutno spremenil. Zambijski predsednik Keneth Kaunda je vnovič pozval Veliko Britanijo, naj pošlje svoje vojaške enote, da bi varovale hidrocentralo Kariba na reki Zambezi. Po najnovejših vesteh je Wilson sprejel pobudo, naj bi vojaške enote belih držav Commonwealtha v okviru OZN zavarovale hidrocentralo na reki Zambezi.

V Budimpešti zaseda V. kongres FIR (mednarodne federacije borcev odporniškega gibanja). Federacija združuje kakih 50 nacionalnih organizacij borcev iz druge svetovne vojne. Kongresa se udeležuje 300 delegatov iz 22 držav. Našo delegacijo vodi generalni sekretar ZZB NOVJ Ivan Božičević. Med drugim na kongresu preučujejo možnosti za pospešitev razorožitvenega procesa in drugih mednarodnih problemov v skladu z načeli miroljubne koeksistence.

Na Dunaju se je sestal biro socialistične internacionale in razpravljal o položaju v Franciji po prvi rundi predsedniških volitev, o dogodkih v Južni Rodeziji in nekaterih drugih mednarodnih vprašanjih. Prihodnji sestanek socialistične internacionale bo od 4. do 8. maja prihodnjega leta.

Hans Schaffner — novi predsednik Švice. V Švici volijo predsednika vsako leto izmed sedmih članov federalnega sveta. Schaffnerja so izvolili na skupni seji obeh domov švicarske ljudske skupščine.

Generalna skupščina OZN o mladini: na svojem plenarnem zasedanju je sprejela deklaracijo, ki priporoča, naj bi mladinb vnemali za mir, medsebojno spoštovanje in razumevanje med narodi, kar bi pripomoglo k uveljavljanju načela o enakopravnosti za vse ljudi in narode.

V Indiji je znova močno čutiti pomanjkanje hrane. V New Delhiju so prvič po letu 1964 pričeli z racioniranjem hrane. Tri milijone ljudi v indijskem glavnem mestu in okolici je dobilo živilske karte, s katerimi lahko tedensko kupijo dva kilograma riža ali žita in kilogram sladkorja mesečno.

V Moskvi so uradno sporočili, da sta se indijski premier Šastri in pakistanski predsednik Ajub Kan strinjala s predlogom sovjetske vlade, da se bosta 4. januarja sestala v Taškentu. Če bo potrebno, se bo srečanja udeležil tudi predsednik ministrskega sveta ZSSR Aleksej Kosigin.

Sovjetska zveza je zagotovila, da se bo ravnala po resoluciji OZN iz leta 1963, ki prepoveduje lansiranje orožij za množično uničevanje v zemeljsko orbito. Ameriški State Department je sovjetsko zagotovilo pozdravil in obenem sporočil, da sta ZSSR in ZDA dosegli sporazum, da se bo ženevska konferenca o razorožitvi nadaljevala 27. januarja.

Na centralni Javi, kamor so se po udaru »30. september« zatekli uporniki, poteka življenje v normalnih razmerah. Ljudstvo aktivno pomaga vojski pri zatiranju gibanja »30. september«. Zadnje čase Indonezijo težijo spopadi na indonezijsko-malezijski meji; napadalci so v vseh primerih bili pripadniki malezijskih sil. Džakartski vladni krogi so poudarili, da dogodki v zvezi z izjalovljenim državnim udarom ne bodo vplivali na stališče Indonezije do Malezijske federacije. Iz že dolgo trajajočega spora med Indonezijo in Malezijo je zadnje dni zavel svež veter: obe državi sta se pripravljeni pogajati.

DOPISNIKI NAM POROČAJO • DOPISNIKI NAM POROČAJO

Stoletnica Marjete Žižmond

Te dni je Marjeta Žižmond, mati padlega borca iz Volčje drage, praznovala svojo stoto jesen. Na njen rojstni dan so jo obiskali predstavniki KO ZB, ZVVI, SZDL in RK. V imenu krajevnih organizacij sta visoko jubilantko pozdravila in jo obdarila Jože Černe in Franc Beltram, v imenu Združenja VVI, ZB in družbenopolitičnih organizacij občine Nova Gorica pa ji je čestital Rafael Pelicon. Pevski zbor je zapel nekaj veselih pesmi, pionirji pa so recitirali.

Slika prikazuje Marjeto Žižmond ob stoletnici rojstva

Tulipani na partizanskih grobovih

Partizanski invalidski pevski zbor je v sporazumu z republiškim odborom ZB NOV Slovenije v začetku novembra poslal 60 občinskim združenjem borcev 1200 čebulic nizozemskih tulipanov. Od te količine jih je bilo okrog 600 posajenih na večja skupna grobišča padlih partizanov na Žalah v Ljubljani, v Frankolovem, v Dragi pri Begunjah, v partizanski bolnišnici »Franja« in na skupnem grobišču v Cerknem.

Prišla je tudi druga pošiljka tulipanov — 1000 kosov — dar mesta Slenaken na Nizozemskem. Organizatorji so obvestili 32 občin, da lahko dvignejo tulipane. Na žalost se je javilo samo 19 predstavnikov občinskih združenj borcev, medtem ko smo šestim poslali čebulice sami. Za tiste občine, ki imajo slabe avtobusne zveze z Ljubljano, je tako nezanimanje do neke mere še opravičljivo. Pač pa obsojamo občine Postojna, Škofja Loka in Ribnica, ki imajo dobre avtobusne zveze, pa po simbolična darila niso poslale svojih zastopnikov. Zakaj naj ne bi tulipani krasili grobov padlih borcev tudi v navedenih občinah!? Primerno bi bilo, če bi komisije za tradicije in skrb za grobove borcev v prihodnosti takim in podobnim vprašanjem, ko gre zgolj za malo skrbi in čuta odgovornosti, posvetile več pozornosti.

až

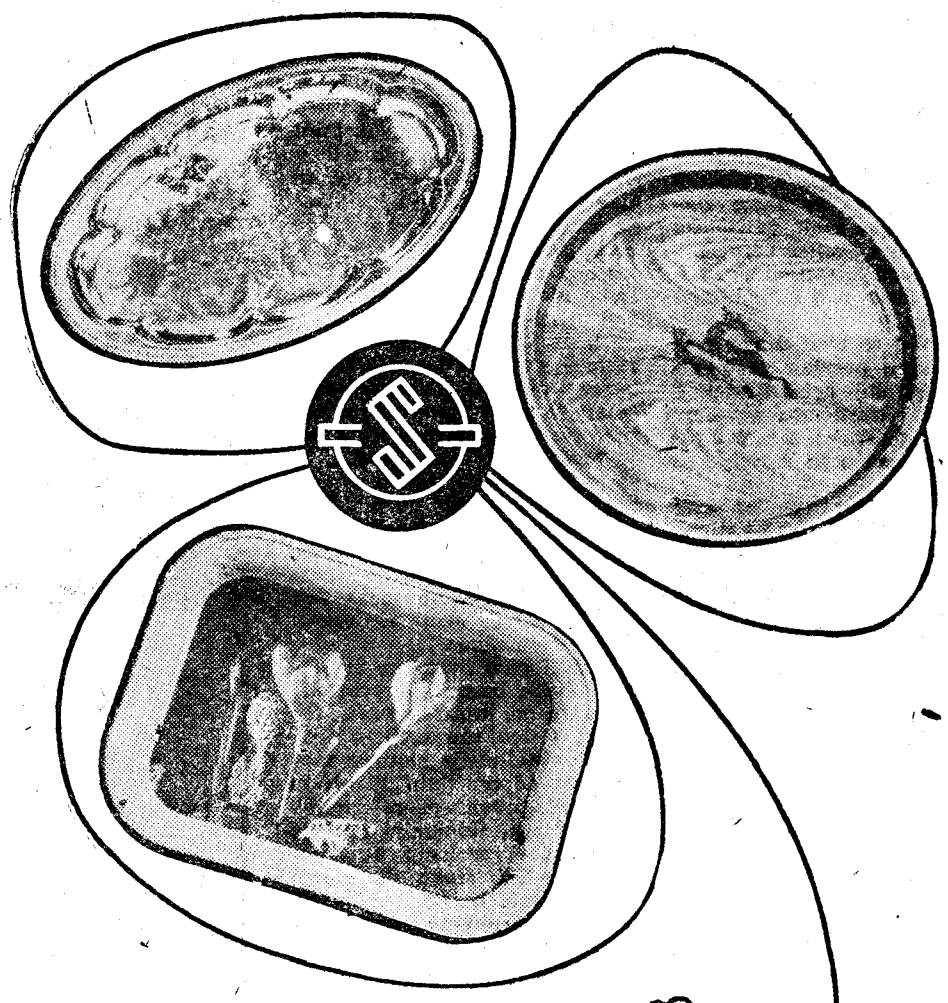

Za darilo pladenj
SATURNUS
nepogrešljiv v gospodinstvu!

POIZVEDBE

Meseca julija 1941. leta sem bila internirana v taborišču Altenburg v Nemčiji. V omenjenem taborišču sem bila do januarja 1942. V tem času sem delala, kot vsi ostali interniranci, v tovarni, ki je bila v neposredni bližini taborišča. Meseca januarja 1942 so Nemci odkrili sabotažo pri izdelkih. Vse nas, ki smo delali na tej fazi dela, 41 po številu, so takoj odstranili z dela in pozaprli v samice. Čez nekaj dni so nas odpeljali v koncentracijsko taborišče Meuselwitz. Po končanem zaslišavanju in nekaj tednih samice so nas ponovno dodelili na delo. Delavnice v Meuselwitzu so bile v samem taborišču.

23. septembra 1943. leta mi je uspelo pobegniti z Irisom Ludvikom. Prosim vse preživele internirance iz taborišča Altenburg in Meuselwitz, ki se spominjajo Ljubice Primorac, taboriščna številka 7774, naj sporočijo svoj naslov Ljubici Urbančič, Maribor, Hlebova 9.

●

Moja hči Pepca Dežman-Ada je odšla k partizanom spomladi 1942 na Pugled. Pred tem je živela v Sadinji vasi skupaj s starši ter bratom in sestro. Pri njih je bila v letih 1940—1941 partijska tiskarna, v kateri je delal tovariš Dušan Kraigher.

Po njenem odhodu so mater belogardisti aretirali in poslali v taborišče Gonars, oče pa je šel že prej k partizanom. Mati se je vrnila po italijanski kapitulaciji in zvedela, da je hči novembra 1942 padla na Dobrovijah. To je povedal očetu pokojni Franc Rozman-Stane, ki pa podrobnosti zaradi pomanjkanja časa ni utegnil pripovedovati. Obljubil je, da jih bo pozneje, toda potem je tudi on umrl.

Po vojni je mati dala poizvedbo v časopise, oglasil se je Rudolf Čemažar, ki je bil z njo skupaj. Povedal je, da so Nemci njeno hčer ranjeno ujeli, odpeljali v neko bližnjo vas, po poti pa je umrla. Baje so jo Nemci pokopali pri treh gabrih z vojaškimi častmi, ker se je hrabro borila.

Mati, ki zdaj živi v Sadinji vasi 33, prosi vse, ki kaj vedo o njeni hčerki, posebno pa to, kje je pokopana, naj ji sporočijo.

●

Prosim preživele borce 9. brigade XVIII. divizije, da mi zaradi ureditve delovne dobe pošljejo svoje naslove. V 3. četo 3. bataljona 9. brigade sem vstopila aprila 1943 v Ribnici na Doleniskem. Do aprila 1945 sem bila bolničarka čete. Nato sem s tovariši odšla na Krasinec pri Črnomlju, kjer so nas poslali na tečaj v Sovjetsko zvezo. Z letalom smo se odpeljali v Bari. Zaradi nekih ovir nismo šli v Sovjetsko zvezo, temveč so nas z ladjo odpeljali v Split, od tam pa v Beograd na moru. Iz Biograda smo z letalom odpotovali v Zemun. V Beogradu sem bila dodeljena 1. gardskemu bataljonu, čigar komandant je bil tovariš Žeželj. Iz Beograda sem bila premeščena v Ljubljano v vojno bolnišnico in kasneje v KPD Maribor.

Ivanka Hribar,
C. železničarjev 19,
Jesenice

Ob tabornem ognju

Dostojno proslavimo naše praznike!

V dnevnem tisku mnogokrat beremo o uspelih in neuspelih zborih volivcev, o vzrokih, ki so neuspehe povzročili in o ukrepih, ki bi tako stanje pomagali odpraviti. Tudi o majhnem številu udeležencev na tem ali onem zboru volivcev smo že večkrat brali. Pač pa smo doslej premalo govorili o obisku proslav in prireditev v počastitev državnih in spominskih praznikov.

Mnogokrat prirejamo proslave, ki so žal slabo obiskane, potem pa iščemo vzroke: neprimeren čas, slaba obveščenost, slabo vreme, nezakurjena dvorana. Proti tem vzrokom ne oporekam, vendar menim, da je treba vzroke za slab obisk iskati v nezanimanju ljudi, ki ne čutijo potrebe ali dolžnosti do počastitve določenega praznika. Marsikje ni na proslavah niti najvidnejših predstavnikov delovnih in družbeno-političnih organizacij. Ob tem mi uhajajo misli na čase med NOB, ko so bile partizanske kulturne prireditve vedno in dobro obiskane, ko so ljudje prihiteli od blizu in daleč.

Namen proslave je počastiti praznik in obenem prikazati kulturne dosežke nastopajočih. Zato moramo posvetiti pozornost tudi izbiri in sestavi programa.

Če pogledamo, kdo prireja proslave in prireditve, ugotovimo, zlasti za manjše kraje, da so to šole in kulturno-prosvetna društva. Ne trdim, da je tako povsod, vem pa, da je marsikje tako. Že to dejstvo kaže, kakšen odnos imajo do proslav razne organizacije. Nujna posledica je nezanimanje ostalih ter enoličen program, saj so prireditelji kar »zavzeti« s prireditvami, ker »imajo na skrbi« vse praznike.

Mar ne bi bilo enostavneje in lepše, če bi za proslavljanje prvega maja poskrbele sindikalne organizacije, za dan vstaje in dan borca organizacije borcev, za dan republike socialistična zveza, za dan JLA združenja ROP in za občinski praznik občinska skupščina. Omenjene organizacije naj bi torej poskrbele za organiziranje proslav, ki spadajo v njihovo področje, k sodelovanju pa naj bi pritegnile šole, kulturno-prosvetna društva in še koga. Marsikdaj lahko počastimo praznik z gledališko predstavo ali koncertom domačega, gostujočega ali poklicnega ansambla.

Le z vsestranskim sodelovanjem bomo popestrili programe proslav, dosegli večje zanimanje in tako odpravili slabe obiske, ki največkrat slabo vplivajo tudi na izvajalce programa; to je predvsem boleče za otroke ali amaterje, ki se za kulturno življenje odločajo iz golega veselja. Torej pomeni slab obisk ne le nespoštovanje do praznika, temveč tudi do nastopajočih.

BORIS ŽUŽEK

Praznovanje 29. novembra v Vogljah

KO ZZB NOV Voglje je za dan republike priredila slavnostno sejo, na kateri je o graditvi domovine govoril predsednik organizacije Janko Zupanc. Po seji so razpravljali o bodoči letni konferenci, ki bo 9. januarja 1966.

O. J.

Tekmovanje invalidov v Novi Gorici

Na dan republike so se v Novi Gorici pomerile ekipe VVI iz Pule, Slovenj Gradca, Kopra, Ljubljane ter Nove Gorice. Pobudnik tekmovanja je bilo združenje VVI Nova Gorica. Udeleženci so tekmovali v kegljanju, streljanju in šahu. Posebno presenečenje so pripravili tekmovalci iz Pule, ki so v tekmovalni ogenj poslali tudi štiričlansko žensko ekipo.

Rezultati:

kegljanje: Slovenj Gradec, Koper, Pula;

streljanje: Koper, Ljubljana, Nova Gorica;

šah: Ljubljana, Pula, Slovenj Gradec.

V ženski konkurenci — kegljanje — je zmagala Marta Dragojlović.

C. Z.

Obisk pri švedskih španskih borcih

Med več kot sto prostovoljci, ki sem jih vodil marca 1938 iz Pariza v Španijo, so bili Švedi v večini. Že takrat so me povabili, naj jih obiščem na Švedskem po končani vojni v Španiji. Vabilu sem se lahko odzval šele pred kratkim.

Čeprav sem bil tudi na Danskem in Norveškem, s tamkajšnjimi španskimi borci nisem skušal navezati stikov, ker bi to terjalo preveč časa in deviz.

Prostovoljci, ki mi jih je Lovro Kuhar, član CK KPJ, leta 1938 zaupal, so hoteli svoj odhod v Španijo proslaviti, kot proslavljajo naši naborniki svoj odhod na odslužitev kadrovskega roka. To bi ne bilo nič posebnega, če bi ne bila potrebna konspiracija pred francoskimi policijskimi in vojaškimi oblastmi, ki niso bile naklonjene legalni španski vladi ljudske fronte in prostovoljcem, ki so bili pripravljeni pomagati ji v boju proti Francovim upornikom in tuji intervenciji. Hudo me je zaskrbelo, ko sem videl, kako se posebno prostovoljci iz Švedske gnetejo ob postajni okrepčevalnici in praznijo kozarec za kozarcem. Čeprav niti Prežihov Voranc niti jaz nisva predvidevala takega razvoja dogodkov, sva jim že pred odhodom iz skupnega zbirališča svetovala, naj darujejo neporabljeni denar skladu za financiranje mobilizacijskega centra prostovoljcev za Španijo, ker na fronti denarja tako in tako ne bodo potrebovali. Komaj smo prišli na postajo, so že postali žejni in tudi denarja so si obdržali toliko, da so lahko z vinom potešili svojo žejo. Da bi se mogli odžejati tudi na nadaljnji poti, so se oskrbeli še z zalogo. Vendar sem bil zadovoljen, da so vsi pravočasno dospeli na vlak, čeprav nekateri šele v zadnjem trenutku. Tako mi ni bilo treba nikogar črtati iz seznama. Do Bésiersa, kjer smo iz vlaka izstopili, so se iztreznili skoraj vsi, razen tistih seveda, ki so do zadnjega razpolagali s skritimi rezervami. Pozneje se kaj podobnega ni več ponovilo, zato smo se v Figuerasu po nekaj dneh razšli kot najboljši prijatelji. Ko bi se naj po 28 letih zopet sestali v Stockholmu, ni bilo v tem mestu nikogar, ki je bil v omenjenem transportu.

Ker se imen nisem mogel več spomniti, smo po datumu odhoda posameznih borcev skušali ugotoviti tiste, ki so potovali v omenjenem transportu iz Pariza v Španijo in tako tudi njihova imena in sedanja prebivališča.

Glede na to, da sem hotel dobiti vpogled v delovanje Združenja švedskih španskih borcev s sedežem v Stockholmu, sem ostal kar devet dni v tem mestu in se do nadrobnosti seznanil z njihovim delom zadnjih treh, štirih let.

Najvažnejši dogodek v tem obdobju je bila vsekakor proslava petindvajsetletnice ustanovitve mednarodnih brigad, in sicer novembra 1961. leta. Te proslave so se udeležili z večjimi delegacijami španski borci iz Danske, Norveške in Finske, z manjšimi delegacijami pa iz Jugoslavije, Poljske, Španije in Nemške demokratične republike. Ta proslava je zbudila velik odmev v švedskem tisku, radiu in televiziji. Obe razstavi, prirejeni v okviru proslave, sta bili zelo dobro obiskani. Prva razstava je bila zgodovinska, prikazovala je vojno v Španiji in sodelovanje petsto švedskih prostovoljcev. Druga razstava je bila umetniška, na njej je nad 70 znanih švedskih upodabljajočih umetnikov razstavilo svoje slike, kipe in grafike. Vsa razstavljena dela so avtorji podarili Združenju. S prodajo teh del so dobili osnovna sredstva za solidarnostni fond, ki so ga ustanovili naslednje leto. Strokovne in druge progresivne organizacije pa tudi posamezniki so v ta sklad prispevali še 32.000 švedskih kron ali okoli 8 milijonov dinarjev. S tako zbranim denarjem so leta 1962 podprli rudarje v Asturiji, španske mladinske organizacije in družine zaprtih. Hkrati so začeli z akcijo pošiljanja paketov z oblačili, hrano in podobno.

Skupno s socialnodemokratično mladinsko organizacijo so organizirali široko protestno akcijo proti frankističnemu terorju in za osvoboditev političnih zapornikov. Večji del švedskega tiska je objavil njihove proteste.

Poleg tega je Združenje švedskih španskih borcev poslalo švedski vladni delegaciji pri Organizaciji združenih narodov spomenico z zahtevo, naj skuša, sklicujoč se na načela o človečanskih pravicah v deklaraciji OZN, doseči, da bodo v Generalni skupščini obravnavali in obsodili teror Francove vlade.

V Göteborgu, drugem največjem švedskem mestu, je Združenje organiziralo umetniško razstavo z geslom »Švedski umetniki za demokratično špansko ljudstvo«. Razstava je imela velik uspeh. Za študente v Lundu, Uppsali in Stockholmu so organizirali tako imenovane »španske večere«, na katerih so španski borci osvetljevali tudi trenutni položaj v Španiji.

Ob stavki asturskih rudarjev je organiziralo Združenje poseben program na televiziji in v radiu. Združenje je tudi doseglo, da je televizija posredovala svojim gledalcem razgovor z znanim republikanskim španskim poveljnikom Juanom Modestom.

Delegat Združenja se je udeležil tudi mednarodne konference španskih borcev v Rimu, švedski politiki in drugi javni delavci pa so pismeno pozdravili to konferenco.

V letu 1962 začeto akcijo pošiljanja paketov so leta 1963 nadaljevali. Ko je bilo spomladi leta 1963 ogroženo življenje Juliana Grimaua, je Združenje razdelilo in razposlalo skupno z drugimi organizacijami 10.000 protestnih letakov, organiziralo pa je tudi pošiljanje protestnih brzojavk Francovi vladi. Ko je nekaj tednov zatem prispela vest o usmrtitvi Grimaua, se niso zadovoljili le s pismenimi protesti v obliki letakov, temveč so organizirali v Stockholmu tudi množično demonstracijo, ki se je končala pred poslopjem Francove ambasade.

Kot gost Združenja je obiskal Švedsko španski dramatik Alfonso Sastre. Združenje mu je organiziralo kontakt s televizijo in radiom, dalje z ravnateljem švedskega narodnega gledališča in s študenti na univerzah v Uppsali in Stockholmu, kjer je tudi predaval. Tudi druge organizacije so povabile Sastra, da jim je predaval. Vse omenjene prireditve so okrepile solidarnost Švedske s španskim ljudstvom.

Ob novih stavkah v Asturiji in drugih krajih Španije je bilo zopet Združenje prvo, ki je organiziralo solidarnostne akcije in je iz svojih sredstev takoj dalo na razpolago 3550 šv. kron za pomoč rudarjem. V oktobru so ponovno organizirali umetniško razstavo, na kateri so sodelovali švedski umetniki. Razstava je vrgla Združenju 6500 šv. kron za solidarnostni sklad.

V tem letu (1963) so začeli še z novo obliko solidarnostne akcije. Od španskega komiteja v Parizu je dobilo Združenje 360 naslovov družin, katerih hranitelji so v Francovih zaporih. Te naslove so razdelili raznim organizacijam in posameznikom, ki so se obvezali, da bodo pošiljali vsaki družini po 300 pezet mesečno. To prostovoljno obveznost so vsi tudi prizadevno izpolnili. V tovarnah in na drugih delovnih mestih so se združili v skupine in so skupno prevzeli omenjeno obveznost.

Združenje je začelo izdajati celo svoj informacijski bilten, »Svobodna Španija«, ki ga brezplačno pošiljajo strokovnim in drugim organizacijam. Tudi tisk se zanima za ta bilten.

V letu 1964 je vsota, ki so jo poslali španskim družinam, znašala že 60.000 šv. kron ali 15 milijonov dinarjev v enem letu. Število podpiranih španskih družin se je v tem letu povečalo še za 90.

Pri Združenju se je v tem letu osnovala tudi posebna organizacija, imenovana »Prijatelji Španije« (Amigos de Espania). Novembra 1964 je tisk objavil protestno resolucijo proti obsodbi Carlosa Alvareza.

V letošnjem letu je število podpiranih španskih družin ponovno naraslo in v nekaj primerih podpira posameznik hkrati dve družini.

Deset tisoč švedskih državljanov je pismeno zahtevalo pri ministrstvu za pravosodje v Madridu osvoboditev političnih zapornikov.

Kot vsako leto je tudi letos delegacija Združenja 1. aprila obiskala Francovo ambasado v Stockholmu in predala spomenico z zahtevo demokratičnih svoboščin za špansko ljudstvo.

Organizirali so vrsto mitingov, na katerih so govorili člani Združenja.

Na konferenci solidarnosti s Španijo v Londonu so bili trije delegati Združenja.

Na praznik 1. maja so kot vsako leto španski borci tudi letos doživeli množičen aplavz s strani v špalirju stoječih stockholmskih prebivalcev, ko so v strnjeni skupini z zastavo na čelu in z baskovskimi čepicami na glavah sodelovali v tradicionalnem sprevodu.

Za prihodnje leto pripravljajo v Stockholmu konferenco španskih borcev iz Danske, Finske, Islanda in Norveške.

Še marsikaj sta mi povedala o delu Združenja švedskih španskih borcev predsednik Per Eriksson in tajnik inž. Nils G. Elison, tako da sem bil v resnični zadregi, ko bi naj tudi jaz kaj povedal o aktivnosti jugoslovanskih španskih borcev, ki se z njihovo aktivnostjo ne da primerjati.

Ivan Kreft

Gre za živo besedo in ne za arhivski dokument

(Nadaljevanje s 1. strani)

beno-politično dejavnost v svoji delovni organizaciji, krajevni skupnosti in komuni, v družbeno-političnih organizacijah in organih samoupravljanja za razvijanje in krepitev demokratičnih odnosov v njih in v izpolnjevanju njihovih nalog.«

To je samo ena od splošnih, toda pomembnih nalog, ki so naštete v navedenem členu statuta. Tudi nekatere druge se še nanašajo na območje družbeno-politične dejavnosti. Ne gre pa, da bi naštevali vse! Ker pa so se borci že v vojni in tudi v povojnem razvoju vsestransko usposobili premagovati razne težave in prav zato uživajo pri ljudeh velik moralni ugled, jim prav gotovo ni težko izpolnjevati navedene dolžnosti. Toda ob tej ugotovitvi se pojavlja tudi vprašanje: ali jih res izpolnjujejo? Mnogi vsekakor — a ne vsi!

In morda je bil prav to razlog, da je med sklepi V. kongresa ZZB NOV Jugoslavije tudi tale ugotovitev:

»Zelo obsežne in zapletene družbeno-politične naloge pri socialistični graditvi države zahtevajo od udeležencev NOV, da so skupno z drugimi delovnimi ljudmi pomembni graditelji novih družbenih odnosov in vsestranskega razvoja. Združenja in njihova vodstva naj še nadalje vplivajo na razvoj družbene in politične aktivnosti članstva organizacije borcev v Socialistični zvezi in vseh tistih organizacijah in samoupravnih organih, v katerih se udejstvujejo tudi drugi občani.

Vsi borci NOV bodo torej morali aktivno sodelovati pri izvajanju gospodarske reforme, katere smernice izvirajo iz sklepov VIII. kongresa Zveze komunistov Jugoslavije. Izvajanje reforme bo omogočilo intenzivnejše gospodarjenje, bolj ekonomično poslovanje, racionalnejšo uporabo sredstev in nagrajevanje po dejanskem delovnem prispevku. Za uspešno izvajanje take vseobsegajoče in odločne reforme si je treba vsestransko prizadevati ter premagovati trenutne težave in probleme.«

Če bi želeli dobiti odgovor na vprašanje, čemu je v statutih in sklepih kongresa tolik poudarek na družbeno-politično aktivnost borcev in njihovih organizacij, potem ga moramo iskati v organizacijah samih. Zveza združenj borcev, pa naj gre za organizacije v občinah, republikah ali za ZZB NOV Jugoslavije, niso in tudi ne morejo biti namenjene same sebi in zaprte same vase. Te organizacije so namreč samo sestavni del celotne družbene aktivnosti. Če je torej članstvo organizacij borcev vključeno v celotno družbeno-politično delo, delavsko ali družbeno upravljanje, potem je prav gotovo aktivno tudi v svoji organizaciji. Ker je pa tudi problematika, ki jo rešujejo združenja in zveze združenj borcev, samo del celotne družbeno-politične in ekonomske problematike določenega območja, zato rešujejo to problematiko najuspešneje prav tam, kjer je večina članov ZZB NOV med aktivnimi družbeno-političnimi delavci.

Uspehi organizacij ZB so torej odvisni od splošne družbeno-politične aktivnosti članov. Ker je smer takega dela in uveljavljanja članov ZZB NOV in njihovih organizacij nakazana tako v statutu kakor tudi v sklepih V. kongresa ZZB NOV Jugoslavije, moramo poskrbeti, da bo postalo vse to našemu članstvu živa beseda, ki jo mora spremeniti v dejanja, in ne samo arhivski dokument.

V. M.

V KORAK Z MODO
V KORAK S ČASOM
KDOR OBISKUJE

PRODAJNI SERVIS
Modna hiša
LJUBLJANA - MARIBOR

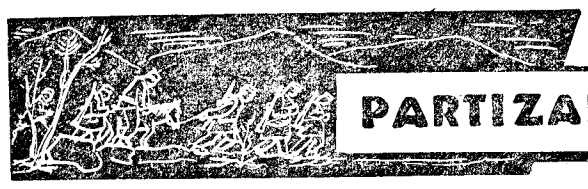

PARTIZANSKA ZAKLADNICA

Prevara v Slivnici pri Celju

Sovražna postojanka v Slivnici pri Celju je bila pomembna, stala je na vozlišču cest proti Loki pri Žusmu, Kozjemu in Šentjurju. V njej je bilo zmeraj okoli dvajset policistov in vermanov. Poleti 1944. je Kozjanski odred zapovrstjo zasedal sovražna oporišča po Kozjanskem in se lotil tudi Slivnice.

Proti polnoči 5. julija 1944 se je bližal III. bataljon Kozjanskega odreda. Fantje so bili razigrani. Blisk si je veselo mel roke: »To bo špas! Zgrabili jih bomo kot zajce na spanju!« Kako ne bi! S terena so dobili sporočilo, da bo na straži človek, ki bi se rad pridružil partizanom. Tisti čas je že precej smrdelo in vermani niso več zaupali v nemško zmago. Mnogi bi si radi rešili kožo, se pritajili, si pilatsko umili roke ali pa celo pridružili zmagovitim partizanom. Z invazijo na atlantski obali so vsi pričakovali hitrejši polom Nemčije, kakor je pozneje sledil.

Prva četa je odšla proti Šentjurju, da bi preprečila presenečenje s šentjurske ali celjske strani. Druga četa je zasedla obrobje ob cesti proti Kozjemu. V Slivnici je bila tudi poznana Grasselijeva trgovina. Partizani so se nadejali dobrega plena, zato sta dva voda tretje čete s komisarjem Jovom krenila v trgovino. Samo z vodom, se je Blisk nameril proti žandarmeriji. V postojanki je bilo vse tiho. Nihče ni podvomil, da bi načrt ne uspel. Blisk je skoraj brezskrbno stopil proti stražarju, da bi se z njim pogovoril o vpadu v postojanko. Brzostrelko je vseeno nesel v roki.

»Halt!« je nenadoma zavpil stražar. Blisk je odrevenel in že hotel zaklicati, naj ne vpije. Počilo je, ni bilo časa za sporazumevanje. »Hudič!« je ušlo Blisku, pritisnil je na petelina in brzostrelka je zdrdrala rafal. Oba sta zgrešila. Blisk se je pognal čez cesto v jarek. Iz vseh oken kasarne so siknile krogle. Nemci so divje streljali, kar na slepo. Blisk se je tiščal nasproti žandarmerije in meril na vhod, da ne bi kdo pobegnil.

»A, prevariti ste nas hoteli, prekleti!« je godrnjal. Kaj pa zdaj? Postojanka mora pasti! To je hitro zaključil. Kdo ve, če v kasarni ni več Nemcev kot običajno. Ali si je stražar samo zadnji trenutek premislil? Ali je na straži po naključju nekdo drugi? Partizani so izza vogalov odgovarjali sovražniku, toda samo vod ne bi zmogel izbezati policistov in vermanov. Po jarku se je priplazil še Miloš, komandir 3. čete.

»Miloš, obkoliti moramo postojanko! Nihče ne sme zapustiti kasarne. Strojnico in po oknih, kar se da!« Miloš je razporedil vod in zaprl vse izhode.

Blisk se je odplazil, skočil iz jarka in stekel proti Grasselijevi trgovini. Borci so hiteli, da bi čimprej izpraznili trgovino.

»Fantje, pustite vse skupaj! Najprej jih moramo zbezati iz luknje. Slišite, kako lajajo! Ti ostani tu na straži, ostali vsi za menoj. Pa še eno strojnico iz zasede.« Samo nekaj minut in vsa četa je naskakovala nemški brlog. Mitraljeza sta zadušila sovražni ogenj v pritličju. Posadka se je umaknila v prvo nadstropje. To je bilo imenitno:

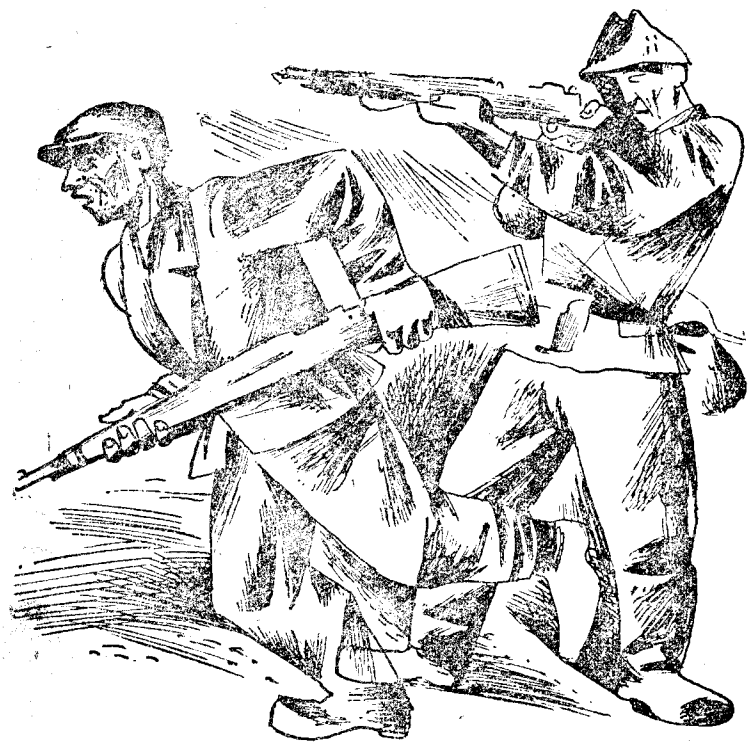

bombaši se bodo laže približali stavbi.

»Prostovoljci, bombaši!« je šlo od ust do ust. »Splaziti se je treba v hišo in podkuriti zelencem!« Kmalu je bilo šest prostovoljcev. Med žvižganjem svinčenk so se splazili proti kasarni. Partizani so okrepili ogenj. Bombaši so v trenutku poskakali skozi okna in bili v pritličju. Nemci so jih prepozno opazili in njihove ročne bombe, ki so jih metali skozi okna, so eksplodirale brez učinka.

Po stopnicah v prvo nadstropje ni bilo mogoče. Prostovoljci so se znašli v zagati. Pritličje so zasedli, nad njimi pa so užigali Nemci.

Miloš, komandir čete, je zavpil v dim: »Predajte se, odpor je nesmiseln, sicer bomo pognali vse skupaj v zrak.« Nihče si ni točno zapomnil besednega dvoboja. Nemci so odgovorili z rafali.

Blisk je udaril s pestjo ob dlan. »Boste že videli! Prilezli boste ven ko podgane! Sem s petrolejem iz trgovine!« Nekdo je tiščal proti kasarni šop slame. Bombaši so dobili slamo, petrolej in cunjo. Slamo so potisnili pod stopnišče. Eden je namočil cunjo v petrolej, prižgal in jo vrgel na slamo. Smrdljiv gost dim se je dvignil po stopnišču v prvo nadstropje. Slama je prasketala, nenadoma ni bilo slišati ničesar drugega. Nad stopnicami je nekdo zaklel po nemško in pričel kašljati.

»No, kaj pa zdaj! Se boste raje spekli ali predali?« je povprašal komandir Miloš.

»Jawohl! Pripravljen sem se predati... Vsi se predamo, samo pod pogojem, da nam s častno besedo zajamčite življenje,« je vpil nemški poveljnik.

Blisku je ušel krhek nasmeh. Lopnil je Miloša po ramenu. »Ajdi, obljubimo jim tisto piškavo življenje!«

»V redu! Dajemo vam častno besedo, da ostanete pri življenju, toda nobenih drugih pogojev! Razumeli!« je vpil komandir Miloš. »Zdaj pa roke proč od orožja in prilezite na dan!«

Blisk in Miloš sta stopila v pritličje. Sredi dima se je na stopnicah z dvignjenimi rokami prikazal nemški poveljnik. Blisk je naperil pištolo in ga pognal nazaj. Z Milošem sta tik za njim krenila v prvo nadstropje. V sobi je stalo v poravnani vrsti osemnajst članov slivniške posadke. Disciplina je disciplina! Nemški policijski poveljnik se je strumno obrnil k Blisku, komandantu partizanskega bataljona, in raportiral. To je že bil skoraj cirkus! Tudi Blisk in Miloš sta sprejela raport s primernim dostojanstvom.

»Tako. Zdaj pa sedite tam ob steni, dokler ne opravimo!« je ukazal Blisk. Poveljnik in vsi ostali so se nerodno skobacali v kot in posedli po turško s prekrižanimi nogami in rokami. Tako so dreveneli, dokler partizani niso zbrali plena: okoli deset pušk, preko štirideset bomb, dve strojnici in več zabojev različnih nabojev ter sanitetni material.

»Glej, glej,« je vzkliknil partizan, ki je zbral bombe. »Več kot dvajset so jih že odvili in nam jih mislili zmetati na glavo. Mogoče bi nas katera požgečkala. Zdaj bodo pa letele po švabskih buticah. Ja, ja, v Šentjurju, Planini, Podčetrtku, kdove kje še?«

»Hlače dol, pa hitro!« se je zasmejal Miloš. »Obleko potrebujemo mi, vi boste že drugo dobili.« Nemci so preplašeno gledali. Poveljnik je hotel ugovarjati, ko pa je pogledal naperjeno cev, si je hitro premislil. Hlače so zdrknile do meč, potem je počepnil in si sopihaje sezul škornje. Sedemnajst rajhovskih policajev se je postrojilo v belih spodnjicah. To je bila vesela bojna slika, samo dva sta ostala oblečena. K partizanom bi rada! Blisk je bil dobre volje, ker so partizani zmagali brez žrtev, pa je privolil. Morda bosta še dobra borca! Če se bosta dobro bila s Švabi, se lahko v ognju krepko očistita. Toda po treh dneh sta jo pobrisala. Partizani so krenili proti Zibiki. Slivniška kmeta sta zapregla in peljala plen. Vse so skrili na visokem vrhu, bataljon pa se je zatekel v gozdove nad Žusmom. Drugo jutro so prihiteli Nemci iz ostalih postojank v Slivnico, seveda prepozno.

R. L. Sotelski

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Novo oklopno vozilo

V Združenih državah Amerike preskušajo novo pehotno oklopno vozilo. Gre za goseničarja, ki ima motor z močjo 425 konjskih sil in ki lahko doseže hitrost 60 kilometrov na uro. V rezervoarju ima goriva za 640 kilometrov dolgo pot.

V oklopno vozilo sta vgrajena top kal. 20 mm in puškomitraljez kal. 7,62 mm, ob straneh in na zadnji strani so odprtine, skozi katere lahko vojaki iz transporterja streljajo ven.

Razen treh mož, ki so stalna posadka tega transporterja, je v njem prostora še za devet drugih vojakov.

Protitankovska raketa »zrak-zemlja«

V ZDA pripravljajo za uporabo novo dirigirano raketo »Big Bill«, ki se od drugih podobnih raket razlikuje predvsem po tem, da je v njej več bojnih glav z razstrelivom.

Orožje in oborožitev

Ko pilot izstreli raketo proti tanku, začne v njeni konici delovati posebna naprava, ki avtomatično usmerja raketo naravnost proti cilju. Ko prileti v bližino tanka, se raketa razpoči, njene bojne glave pa v snopu nadaljujejo svojo pot proti cilju. Trdijo, da je raketa tako natančna, da najde svoj cilj celo v primeru, če se pilot pri njeni izstrelitvi zmoti za 12° in če tank med njenim poletom menja smer vožnje.

Tisoč izstrelkov »Minuteman«

Ameriška vojaška revija »Military Review« je objavila podatek, da ima ameriška vojska trenutno 800 raket tipa »Minuteman I«. Rakete te vrste so težke nekaj čez 30 ton, lete pa kakih 12.000 kilometrov daleč. Njihova bojna glava je lahko napolnjena z navadnim ali pa jedrskim razstrelivom.

Američani, kot kaže, še niso zadovoljni in pripravljajo novo serijo podobnih raket »Minuteman II«, ki pa so nekoliko izpopolnjene. Ko bodo uresničili tudi ta načrt, bodo imeli že tisoč raket te vrste.

Raketna oborožitev vzhodnoevropskih držav

Sovjetska zveza je v zadnjem času — če je verjeti ameriškim podatkom — opremila armade vzhodnoevropskih držav z najrazličnejšim sodobnim raketnim orožjem.

Sem sodijo (po zahodnoevropskih oznakah) artilerijski raketni izstrelki »FROG-2« z dosegom 32 kilometrov, »FROG-3« z dosegom 52 kilometrov in »FROG-4« z dosegom 57 kilometrov. Razen teh taktičnih izstrelkov »zemlja-zemlja« pa imajo v vzhodnoevropskih državah tudi močnejše rakete, kot sta »SCUD-A« z dosegom 180 kilometrov in »SCUD-B«, ki ima doseg 210 kilometrov.

To pa še ni vse. Nekatere vzhodnoevropske armade imajo v oborožitvi tudi raketne naprave, ki so jih razvili na podlagi nekdanje »Katjuše« (»Stalinovih orgel«), njihova pehota pa je oborožena tudi s protioklopnimi projektili, kot je, denimo, »Snapper«. Ta tehta 20 kg, njegov doseg pa znaša več kot dva kilometra.

Sovjetski odgovor na »POLARIS«

Novembrska vojaška parada na moskovskem Rdečem trgu je povzročila najrazličnejše razlage zahodnoevropskega in ameriškega tiska. V skoraj vseh komentarjih je čutiti prepričanje, da novembrska parada ni izzvenela kot »žvenketanje z orožjem« z namenom, da se koga spravi v strah, temveč je bila le prikaz sil, pripravljenih na odgovor, če bi prišlo do napada.

Tuji tisk je posvetil mnogo pozornosti opisovanju raketne tehnike, ki so jo bili videli ob tej priložnosti tuji opazovalci.

»Moskva je pokazala najsodobnejše rakete,« je bil naslov članka, ki ga je zahodnonemški časopis »Rheinische Post« objavil na prvi strani. **»Največjo pozornost sta na tej paradi vzbudila model rakete srednjega dosega, ki je bila večja od vseh, kar jih poznamo, in ogromna medcelinska raketa, ki lahko uniči vsak predmet v vesolju,«** beremo v tem članku.

Tudi »New York Times« je objavil obširno poročilo svojega moskovskega dopisnika:

»Sovjetska zveza je pokazala tri nove raketne sisteme, ki so kljub svoji velikosti na kopnem zelo gibljivi in ki jamčijo zanesljivo varstvo pred nasprotnikovo zračno in vesoljsko izvidniško dejavnostjo. V zahodnih vojaških krogih menijo, da si je Sovjetska zveza s temi tremi modeli v konstrukcijskem oziru zelo okrepila atomsko moč. Hkrati pa zatrjujejo, da njihove države nimajo ničesar podobnega.«

Londonski časopisi so objavili fotografije nove sovjetske raketne tehnike z naslovom: **»Ruski odgovor na ‚Polaris'«.**

Angleški opazovalci so zelo ugodno ocenili nove rakete. »Daily Miror« piše, da so **»te rakete — po mnenju strokovnjakov — na zemeljski površini tako gibljive, da jih tam ni moč uničiti«.**

V komentarju italijanske »Unità« pa piše:

»Na stotine tujih opazovalcev si je na paradi lahko ogledalo orožje s strašno uničevalno močjo. Vendar pri tem ne mislimo le na rakete, saj je na paradi bilo tudi mnogo drugega izredno popolnega orožja. Lahko trdimo, da se je pred našimi očmi porajal sovjetski raketni arsenal.«

Vsi resni opazovalci moskovske parade se strinjajo v tem, da je Sovjetska zveza pri razvoju raketne tehnike dosegla velike uspehe in da v tem oziru močno prekaša Združene države Amerike.

V nekaterih komentarjih in vesteh pa je čutiti tudi dvome v moč sovjetskih raket.

Mednje sodi tudi članek v časopisu »New York Herald Tribune«, v katerem pisec trdi, da **»imajo orbitalna orožja, ki jih ima Sovjetska zveza, le psihološko prednost«.** Nato nadaljuje, da je to orožje v nasprotju s smernicami OZN, po katerih uporaba vesolja v vojaške namene ni dovoljena.

Znano pa je, da tudi Združene države Amerike že dolgo uporabljajo vesolje za vojaško izvidniško dejavnost. To potrjuje tudi francoski časopis »Populaire de Paris«, ko piše, da **»Združene države Amerike pripravljajo vesoljsko orožje. Johnson je 25. avgusta javno odobril načrt MOL, kar je dokaz, da nameravajo tudi ZDA uporabljati vesolje v vojaške namene.«**

Sicer pa so tudi medcelinske rakete pravzaprav vesoljske rakete že zato, ker na svoji poti lete po vesolju.

Žepni radio

Tvrdka »Silvania Electric production« je razvila »žepni radio« z dvostransko zvezo, ki omogoča naglo reševanje članov posadk sestreljenih letal, celo tedaj, če so hudo ranjeni ali nezavestni.

Radijski sprejemnik in oddajnik pa ne omogočata samo obojestranske zveze med letalci in reševalci, ampak tudi avtomatično pošiljata v eter na rezervnem valu posebne signale, kakor hitro se odpre letalčevo padalo. Radio napaja baterija, ki se lahko ponovno napolni in ki porabi zelo malo elektrike. Tudi antena je zraven. Višina aparata: 103,1 mm, teža: 567 gramov.

Terenski radar

Francozi so izdelali radar za terensko uporabo, tako občutljiv, da lahko zapazi človeka, ki je oddaljen 14,4 km, vozilo pa 35,3 km.

Posebna priprava omogoča, da z radarskega ekrana izginejo vsi negibljivi predmeti, kot hiše, drevje in drugo. Ostane samo predmet, ki se giblje, in sicer kot svetla pika. Radar preko slušalke posreduje tudi značilen zvok, ki operaterju pove na osnovi obdobja radijskih valov od opazovanega predmeta, ali gre za vozilo na kolesih ali gosenicah, oziroma za enega ali več pešcev, živali ali drugih gibljivih predmetov.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Partizanski obveščevalci so se srečali verjetno nekje na Gorenjskem, bržkone že po kapitulaciji Italije. O nastanku slike in fotografirancih pa z gotovostjo ne moremo ničesar trditi, razen tega, da so fantje oboroženi z mavzericami, italijansko karabinko in italijansko brzostrelko. Zato nam pomagajte ugotoviti, kdo so fantje na sliki ter kdaj in kje je fotografija nastala.

Nama
LJUBLJANA

ŠPORTNE NOVOSTI V III. NADSTROPJU TRGOVSKE HIŠE

- **KOTALKE (vzhodnonemške) — otroške**
  cena od 3.875 do 6.260 dinarjev
- **DRSALKE ZA UMETNO DRSANJE (vzhodnonemške)**
  cena od 2.200 do 6.200 dinarjev
- **DRSALNI ČEVLJI**
  ženski — cena 9.920 dinarjev
  moški — cena 11.020 dinarjev
- **HOCKEY ČEVLJI**
  cena 9.920 dinarjev
- **SPECIALNI SMUČARSKI ČEVLJI »PANCERJI«**
  moški — cena od 10.180 do 11.790 dinarjev
  ženski — cena 10.330 dinarjev
  otroški — cena od 6.610 do 10.180 dinarjev
- **LOVSKI ČEVLJI art. Bamija**
  cena 9.920 dinarjev

NAKUP TUDI NA POTROŠNIŠKI KREDIT

nama

Obiščite lepo in zanimivo

NOVO RESTAVRACIJO

V Zadružnem domu v Podljubelju,

ki jo je odprlo Gostinsko podjetje

TRŽIČ

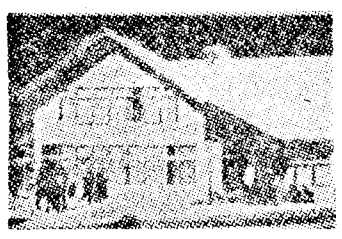

SLAVKO TARMAN:

Vnetljive snovi in varnostni ukrepi

Nafto ali kameno olje so poznali že v starih časih. Na ozemlju Bakuja ob Kaspijskem jezeru je bil kraj, kjer je noč in dan gorel »sveti ogenj« gorečega kamenega olja ter plina. Tja so romali v starih časih perzijski romarji, ki so častili ogenj. Na griču blizu Kirkuka (Irak) je votlina, iz katere prihaja vnetljiv plin, ki noč in dan gori s plapolajočim plamenom. Ta kraj je bil morda prizorišče Nabukadnezarjeve »ognjene sodbe«.

V Ameriki so že dolgo poznali vrelce kamenega olja, nafto so zaradi njenih zdravilnih lastnosti uporabljali za zdravljenje. Kameno olje ali nafta ni enotna snov, temveč iz zmesi nasičenih tekočih, plinastih in trdnih ogljikovih vodikov (npr. metana, etana, propana, butana itd.). Prvi štirje ogljikovi vodiki: metan, etan, propan in butan so pri normalni temperaturi plini. Nahajajo se v tako imenovanem zemeljskem plinu, tj. plinski zmesi, ki spremlja kameno olje ali nafto.

O izvoru nafte naj povemo le to: na splošno mislijo, da je kameno olje nastalo s postopnim razpadanjem slojev poginulih morskih živali in rastlin, zaradi delovanja bakterij v pradavni dobi. Nafta se nahaja v večjih množinah med plastmi nepropustnih skal skupaj s plinom, ki ima v nekaterih primerih dovolj velik pritisk, da jo potisne v mogočnem curku po vrtalnih ceveh na površje. Čeprav se kameno olje iz različnih dežel po sestavi zelo razlikuje, pa sestoji v glavnem iz mešanice »ogljikovodikov«. Najvažnejša nahajališča nafte so v Pennsylvaniji (ZDA), Mehiki, Bakuju (ZSSR), Iranu, Iraku, Indiji, Nizozemski in Romuniji. Tudi pri nas imamo bogate vrelce na Murskem polju, pri Sisku in pod Majevico.

Metan je glavna sestavina zemeljskega plina (do 98 %). Pri vrtanju zemlje izbruhne na dan. V premogovnikih je metan med skladi premoga, ozračje v premogokopih ga vsebuje 3,5—7,5 %. Dalje nastaja metan tudi pri brezzračnem gnitju celuloze npr. v močvirjih, v stoječih vodah; odtod tudi njegovo ime »močvirski plin«. Je plin brez barve in vonja, približno za polovico lažji od zraka; gori z nesvetlečim plamenom. Zmes metana in zraka (6—12 %) ter zmes metana in kisika (6—55 %) sta eksplozivni. Zmes metana in zraka povzroča v premogokopih pogosto hude nesreče (treskavi plin). Metan se uporablja za avtogensko varjenje namesto acetilena ali pa tudi za pogon eksplozijskih motorjev namesto bencina. Pri nepopolnem zgorevanju metana se izločajo saje, ki jih uporabljajo pri izdelovanju tiskarskega črnila in pri barvanju gume.

V prvih dneh potem, ko so začeli uporabljati nafto kot svetivo, so se često dogajale nesreče — eksplozije in požari; zato so vpeljali posebna določila za ravnanje z nafto.

Do začetka tega stoletja je bilo kameno olje (nafta) važno le kot vir za svetivo in maziva. Danes pa je odvisna vrednost kamenega olja od njegove uporabnosti kot pogonskega sredstva zaradi velikega razvoja eksplozijskih motorjev.

Naravne zaloge kamenega olja niso neizčrpne in nastaja vprašanje, ali moremo najti zanj nadomestilo. Na srečo imamo mnogo upanja. Tako dobimo bencin s hidriranjem premoga po postopku, ki ga je odkril nemški kemik F. Bergius. Premog zdrobijo in zmešajo s težkimi olji. Na to testasto gmoto premoga učinkujejo z vodikom pri temperaturi 450°C ter pritiskom 200 atmosfer. Tako premog sprejme vodik (se hidrira) in preide pri zgoraj omenjeni temperaturi v mešanico plinastih ogljikovodikov (npr. metan, etan, propan, butan) ter ostale produkte.

Propan in butan ločijo in ju spravijo pod pritiskom v jeklenke. Uporabljajo ju kot gorivo. Dandanes postaja kameno olje pomembno tudi kot izhodna surovina za proizvodnjo sintetičnih spojin (barvila, zdravila, dišave, plastične mase, sintetični kavčuk itd.).

Toliko o izvoru nasičenih ogljikovodikov. Oglejmo si, kje v naši državi pridobivajo butan — enega izmed členov v verigi nasičenih ogljikovodikov.

Podjetje »Nafta« v Lendavi pridobiva poleg drugih ogljikovodikov tudi plin butan, ki se s pridom uveljavlja v industriji, gospodarstvu in v gospodinjstvu. Utekočinjen butan razpošiljata potrošnikom podjetje »Petrol« in podjetje Industrija nafte« (INA) Zagreb. Za potrebe gospodinjstva in gospodarstva razpošiljajo »utekočinjeni« butan v embalaži, tj. v jeklenkah, tako imenovanih »butankah« v teži 10 kg in 35 kg. Za potrebe industrije ga trnsportirajo v jeklenih cisternah v teži 15—20 ton.

V zadnjem času vedno bolj prodira »utekočinjeni« butan v privatna gospodinjstva. Zato smatramo za potrebno, da navedemo nekaj značilnosti in varnostnih mer pri uporabi butana. Včasih nastajajo eksplozije zaradi postopoma naraščajoče razlike tlakov v napravah in izven njih. Te eksplozije so odvisne predvsem od tlaka, temperature, dimenzije jeklenk ter materiala, iz katerega so izdelane jeklenke. Prav zaradi tega jih mnogokrat niti ne moremo predvideti. Navajamo nekaj podatkov o posameznih plinih, npr:

Vrsta plina	Teža zraka = 1	Temperatura samovžiga °C	Eksplozijske meje vžiga spodnja	Eksplozijske meje vžiga zgornja	Kal Kcal/m³
Metan	—	—	3,0	8,0	—
Butan	2,091	398°	1,9	8,4	29.510
Propan	1,520	446°	2,3	9,5	32.350

(NADALJEVANJE IN KONEC PRIHODNJIČ)

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Žive bakle na letalonosilki

JAPONSKA MORNARICA JE V BITKI PRI MIDWAYU PRETRPELA SVOJ NAJHUJŠI PORAZ V ZADNJIH 450 LETIH

Japonske šifre

Maja 1940. leta je v bližini otoka Sant Matews v Beringovem morju hud tornado potopil neko japonsko ribiško ladjo. Nekaj dni kasneje so norveški ribiči potegnili iz morja truplo japonskega kapitana. Pri njem so dobili nenavadno knjigo, ki je imela svinčene platnice in bila zavita v platno. Človek bi jo imel za matematično vadnico. Ker mornarji niso vedeli, kaj bi z njo počeli, so jo izročili komandantu ameriškega patruljnega čolna, ki je križaril po tamkajšnjih vodah.

Brž ko je pogledal v knjigo, je ameriški oficir nemudoma opustil svojo nalogo in se vrnil v Združene države Amerike. To, kar so norveški ribiči imeli za matematične formule, so dejansko bile šifre japonske mornarice, letalstva in ministrstva za zunanje zadeve. Ob tej priložnosti je ameriški mornariški minister izjavil: »Dejstvo, da smo se polastili japonskih šifer, je za nas enakega pomena, ko da bi dobili še eno vojno ladjevje.«

Minister ni pretiraval, saj njegovo trditev najbolje dokazujejo kasnejši dogodki.

Japonci so nasedli

Po uničenju ameriškega vojnega brodovja v Pearl Harbourju in britanskih pomorskih sil ob malajski obali Japoncem ni bilo več težko osvojiti skoraj vse zavezniške baze v tem delu sveta. Najprej je prišla na vrsto Indonezija. V odločilni pomorski bitki na Javi so Japonci popolnoma porazili združeno angleško-ameriško-holandsko ladjevje. Churchill je v teh dneh obupano priznal parlamentu: »Med San Franciscom in Rtom Dobre nade ni več nobenih zavezniških sil, ki bi se mogle upreti japonskemu ladjevju!«

Kateri je naslednji japonski cilj? Aleuti? Havaji? Avstralija? Američani so vneto prisluškovali japonskim radijskim sporočilom in jim — odkar so imeli knjigo s svinčenimi platnicami — ni ušla nobena njihova beseda. Zvedeli pa niso ničesar, kajti Japonci so bili zelo previdni in niso nikoli omenjali otoka, ki ga nameravajo napasti, s pravim imenom. Imenovali so ga kar »objekt«.

Zato so Američani uporabili zvijačo. Sklenili so, naj poveljstvo ameriškega oporišča na Midwayu, najsevernejšem otoku havajskega arhipelaga, sporoči na Havaje, da so se mu pokvarile destilacijske naprave. To sporočilo so Japonci prestregli in nemudoma vsepovsod raztrobili, češ da »ima objekt velike težave glede oskrbovanja z vodo«. Tako so Američani zvedeli, da je japonski »objekt« pravzaprav Midway.

Japonci so za osvojitev Midwaya pripravili zelo močno ladjevje in precej letal: sedem bojnih ladij, šest letalonosilk, štiri bojne križarke, enajst težkih in lahkih križark, 46 rušilcev, mnogo podmornic in več kot 500 letal. Japonski ekspediciji je poveljeval sam Jamamoto. Sklenil je, da bo z manjšimi silami napadel Aleute. S tem naj bi ameriške sile izvabil visoko na sever, medtem pa bi s svojimi glavnimi silami neovirano krenil proti jugu. Med brodovjem je bilo tudi petnajst transportnih ladij s 5000 vojaki, ki jih je varovalo deset rušilcev in dve križarki.

Američani so imeli precej šibkejše ladjevje. Izmed treh letalonosilk je ena bila v popravilu v Pearl Harbourju, medtem ko bojnih ladij sploh niso imeli. Letalonosilko, ki je bila na Havajih, so morali zaradi izredno težavnih razmer za silo zakrpati v 48 urah, čeprav bi v običajnih okoliščinah popravilo trajalo vsaj tri mesece.

Neuspeh Američanov

Ameriška 16. eskadra je s Havajev odplula 28. maja, dva dni kasneje pa ji je sledila še petnajsta. Krenili sta proti severu, da bi se tako izognili japonskim podmornicam. Medtem pa so tudi ameriška izvidniška letala bila neprestano v zraku in iskala japonsko ladjevje, o katerem so Američani bili dobili podatke, da se bliža Midwayu.

Šele 3. junija zjutraj je neko ameriško letalo tipa »Catalina« kakih 700 milj jugozahodno od Midwaya opazilo skupino japonskih transportnih ladij. Takoj nato so se z letališča na otoku dvignili v zrak ameriški štirimotorni bombniki, da bi jo napadli. Toda ameriški piloti so slabo merili in nobena njihova bomba ni zadela cilja.

Američanom je bilo jasno, da transportne ladje ne morejo biti japonska glavnina. Kje pa so letalonosilke in bojne ladje?

Naslednjega dne zjutraj je neko drugo ameriško izvidniško letalo opazilo japonsko eskadriljo, kako leti proti Midwayu. To je bil dokaz, da morajo biti nekje v bližini tudi japonske letalonosilke. Nato so se vsa ameriška letala, kar jih je bilo na Midwayu, dvignila v zrak. Bombniki in torpedna letala so dobili nalogo, naj napadejo japonske letalonosilke, medtem ko naj bi lovci prestregli japonska letala na njihovi poti proti otoku.

Prve skupine japonskih bombnikov so naletele na hud ogenj ameriškega protiletalskega topništva, nato pa še na lovce. Prišlo je do srditega boja v zraku. Bombniki so pritiskali v valovih in povsem zdrobili lovsko obrambo. Otok je bil poln dima in ognja.

Ameriški napad na japonsko ladjevje je bil neuspešen. Stara in počasna torpedna letala so hitro postala plen japonskih lovcev in ladijskega protiletalskega topništva. Razen tega pa so Japonci zavrnili tudi napad ameriških »letečih trdnjav«, ki so skušale potopiti njihove ladje, tako da so jih bombardirale iz višine 6000 metrov.

V PRIHODNJI ŠTEVILKI:

- **Kam so ušle japonske ladje?**
- **Nov ameriški neuspeh**
- **Nepričakovana katastrofa**
- **Najhujši poraz**

Vsak član
ZZB NOV Slovenije
naj postane naročnik
TV 15!

V BESEDI IN PODOBI

HELIKOPTER — DVIGALO »SKYCRAN«, ki so ga doslej izdelovali le Američani, bo začelo proizvajati tudi neko zahodnonemško podjetje iz Bremna. Helikopter lahko dvigne in prepelje do osem ton težke tovore (na sliki vidimo pod njim kamion), leti pa s hitrostjo 270 kilometrov na uro

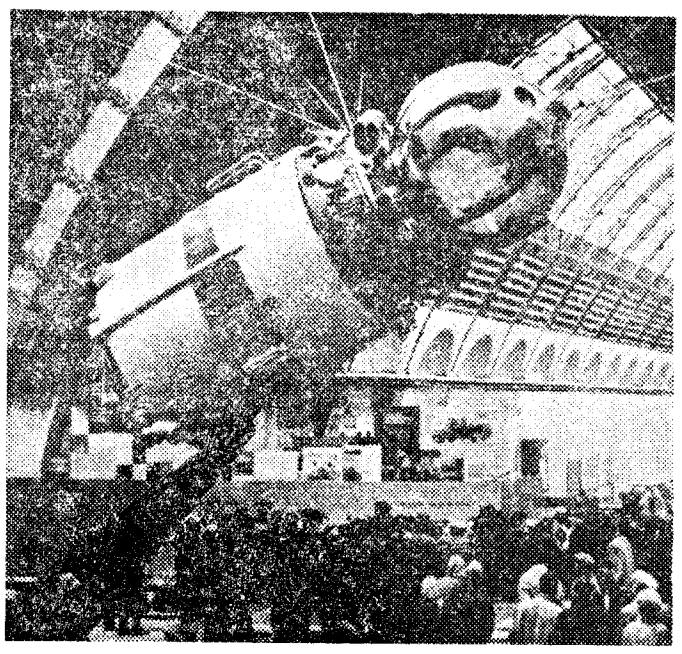

VESOLJSKA LADJA — SATELIT »VOSTOK«, ki so je pred kratkim pokazali na razstavah v Moskvi in Parizu, je enosedežna. Doslej so izstrelili v vesolje šest takih ladij. Nadomestiti pa jih nameravajo z drugimi, v katerih bo prostora za dva ali celo za tri kozmonavte

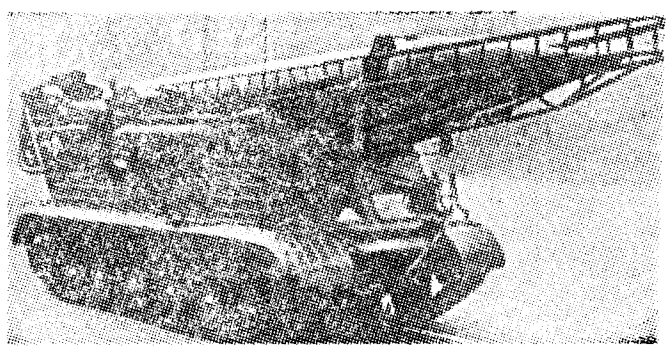

Z RAKETNIMI IZSTRELKI »SCUD« so, razen sovjetske, oborožene tudi nekatere druge vzhodnoevropske vojske. Imajo dve inačici teh raket: prve lete 180, druge pa 210 kilometrov daleč.

Beg iz gestapovskih krempljev

DR. IVAN HRIBERNIK

Čepe sem se oblekel, si kar se da visoko zavihal hlače in rokave, aktovko pa sem si obesil za pas. V njej so bili samo čevlji, vse drugo sem pustil v sobi. Bal sem se, da bi me najmanjše nepotrebno breme lahko spravilo ob ravnotežje in moč pri plezanju po žlebu. Nato sem si z nožičkom dvakrat zarezal meča, da je pritekla kri. Z njo sem si namazal dlani in podplate, da bi laže plezal in da mi ne bi drselo po žlebu. Skobacam se iz korita in obvisim na robu z eno roko, z drugo pa se oprimem žleba. Spustim še korito in se spustim, toda samo za kak meter. Žleb nevarno škriplje. Ujamem se in se v presledkih spuščam vedno niže, dokler ne pristanem na kupu stekla. Pod bosimi nogami začutim mrzlo zemljo in ne morem verjeti, da je vse skupaj res. Splazim se v drvarnico, da bi se tam od telesnih in duševnih naporov odpočil. Nato se plazim med gredami proti temnemu kotu proti sodniji. Spotaknem se in padem čez lestev. Ne morem verjeti, lestev je precej dolga. Previdno jo dvignem in z njo v rokah počasi stopam proti zidu. Bal sem se, da ne bi z njo zadel v kurnik ali okno ječarjeve zakonske sobe. Pridem spet pod okno svoje celice, prislonim lestev k zidani ograji ter splezam nanjo. Pod mojo težo se bodeča žica na vrhu ograje upogne in pretrga, kar spet povzroči hrup. Zastane mi dih, čakam, pa se nič ne zgane. Še nekaj prijemov in že sem na stranski strehi jetnišnice. Previdno plezam po njej do drugega konca, od tam pa se po vejah češpljevega drevesa spustim na cesto. Še čevlje nataknem in že hitim po stranskih ulicah proti bolnišnici. V nekem mračnem kotu počakam nočno sestro in jo s kretnjo roke povabim k sebi. Bila je Slovenka, ki je že več kot trideset let živela v Avstriji. Kar križati se je začela, ko me je zagledala. Šele potem, ko sem ji obljubil, da se bom vrnil v ječo, je poklicala sestro Milorado. Ta mi je skuhala kavo in narezala klobas. Kako imenitno mi je

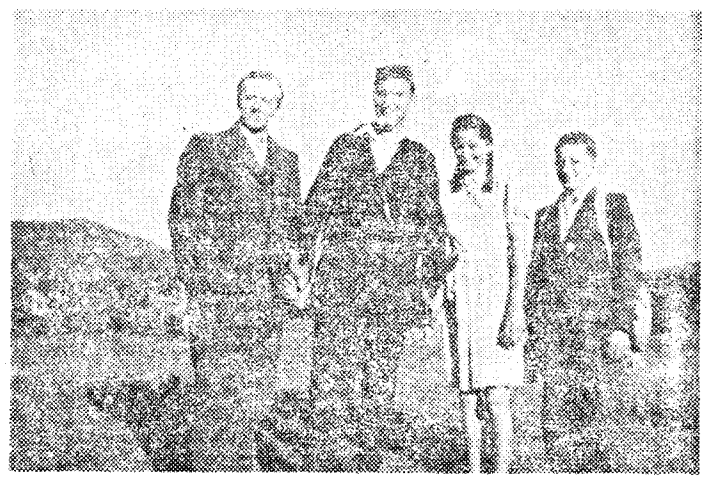

Pri Boštetovih na Gorjušah je dr. Ivan Hribernik-Matjaž naletel na prve partizanske prijatelje

vse to teknilo! Zvedel sem, da je tudi zdravnik, ki je po moji aretaciji prišel na moje mesto, Slovenec in da je že okusil Begunje*. Zaupal sem mu svoj položaj. Preoblekel sem se v smučarsko obleko, kot se spodobi za bodočega partizana in pomagal mi je, da sem v nahrbtnik stlačil nekaj najpotrebnejših reči. Nato sem si »sposodil« nemško vojaško dvokolo, popil še nekaj kozarcev šampanjca ter se odpeljal v temno noč.

Za menoj je ostal na bregu Fürstenfeld, jaz pa sem kot v sanjah kolesaril po cesti proti Grazu in poganjal na vso moč. Tako čudovito je bilo, da sem bil svoboden, čeprav je bilo pred menoj še dolgo potovanje, polno nevarnosti ... Kadar se mi je približalo motorno vozilo, sem se umaknil s ceste v grmovje. Začelo je rositi, bal sem se, da niso že odkrili mojega bega in opozorili vojaštvo, policijo in orožništvo.

Ko se je danilo, sem se že vozil po graških ulicah. Deževalo je in bil sem utrujen. Nisem se nikomur več izogibal in tudi bal se nisem več tako. Srečaval sem se s policisti in vojaki, posamič in v skupinah, peš in na kamionih. Okrog sedmih zjutraj sem pomislil na jetnišnico. Le kaj bo napravil stari ječar, ko bo zagledal mojo celico prazno in razdejanje na oknu? Rad bi videl njegov obraz in poslušal ugibanje, kako sem mogel skozi tako ozko odprtino.

Vozim se skozi Veitsberg in Köfflach, potem pa porivam kolo po serpentinah proti prelazu Pack, ki loči Koroško od Štajerske. Tam sem prenočil pod tujim imenom v nekem hotelu. Ponoči se mi je sanjalo, da mi je za petami gestapo. Od groze sem se zbudil in komaj verjel, da samo sanjam.

* Sedanji primarij internega oddelka spošne bolnišnice v Novem mestu — dr. Franc Kosec.

(NADALJEVANJE)

termika

INDUSTRIJSKO MONTAŽNO PODJETJE ZA IZOLACIJE

LJUBLJANA, KAMNIŠKA CESTA 25

IZDELUJE:

- MINERALNO VOLNO IN IZDELKE IZ MINERALNE VOLNE, PERLIT, PLASTIČNI KIT, AKUSTIČNE IN DEKATERM PLOŠČE

IZVAJA IN PROJEKTIRA:

- IZOLACIJSKA DELA V BRODOGRADNJI, INDUSTRIJI IN GRADBENIŠTVU DOMA IN V INOZEMSTVU

MEBLO

TOVARNA POHIŠTVA

NOVA GORICA

IZDELUJEMO:

kvalitetne, praktične, ekonomične in sodobne spalnice, visoke garderobne omare, visoke omare-pisalnike, dnevne sobe, posteljne vložke »Jogi«, kavče in fotelje.

Vse naše izdelke dobite v trgovini tovarne »MEBLO« v Novi Gorici in v vseh boljših trgovinah s pohištvom po Jugoslaviji.

Francija v volilnem valovanju

Na prvih volitvah za predsednika Francije je dobil de Gaulle le 44 % glasov. Ker si ni zagotovil potrebne večine, bodo v nedeljo nove volitve. Francozi bodo izbirali samo med dvema kandidatoma: de Gaullom in Mitterandom. Splošno mnenje je, da bo de Gaulle sedaj zagotovo zmagal. Vse napovedi potrjujejo, da bo dobil vsaj 60 % glasov.

Volilni rezultati 5. decembra so presenetili. Vsi so pričakovali de Gaullovo zmago. Njegovo ime je postalo v zadnjih letih pojem, njegove izjave citira ves svetovni tisk. De Gaulle je dal Franciji mesto, ki ga pravzaprav ni imela nikoli, niti ne po prvi svetovni vojni.

Njegovo ime izgovarjajo s spoštovanjem v arabskih deželah, de Gaulle je končal proces dekolonizacije v Afriki, navezal je stike s Kitajsko, zgradil je most čez Ren, sklenil je vrsto pomembnih trgovinskih pogodb z deželami Vzhodne Evrope.

Francija danes ni odvisna od Amerike, lahko krmari sama v svetu. Z eno nogo je sicer v Atlantskem paktu, vendar to ne veže njenih rok. Francija ni naklonjena paktom — ti so bili odraz hladne vojne. Razvoj človeštva jih je prerastel. Naš horizont se vsak dan širi, kdor gleda v tem svetu s starimi očali, ta bo zamudil vlak. Svet postaja vse bolj pester — heterogen. V njem ni prostora ne za Vzhod ne za Zahod, ta dva pojma se bosta nekega dne preživela.

Vse to Francozi dobro vedo, vendar de Gaulle vseeno ni dobil na prvem glasovanju potrebne večine. Očitajo mu, da vodi osebno politiko — personalizem. Ameriški tisk piše, da je proti Evropi in da vodi antiameriško politiko.

Kakšne so perspektive de Gegaulla na nedeljskih volitvah? Njegova zmaga ni več vprašanje, kar je odprto, je le vprašanje, koliko glasov bo dobil.

Periskop na 46. vzporedniku

Proti de Gaullu so vse stranke levice, centra in desnice. Vse se zavzemajo za povratek na ustanove četrte republike — za klasično parlamentarno demokracijo. Se pravi strankarski sistem.

Vse omenjene stranke so proti njegovi zunanji politiki, vsaka seveda s svojih pozicij. Vendar nimajo niti zdaj, tik pred volitvami, nobenega skupnega programa.

Levičarske stranke mu zamerijo, ker je njegovo približevanje Sovjetski zvezi samo taktično, samo račun, manever, ki naj oslabi ameriške pozicije v Evropi. De Gaulle stalno trdi, da sta v Evropi samo dve pravi sili: Francija in Sovjetska zveza. V Sovjetski zvezi mu zamerijo, ker je od Sovjetske zveze že »odpisal« Sibirijo. Po mnenju de Gaulla bo Kitajska v dveh generacijah pomaknila svoje meje močno na zahod, bliže Uralu.

Desnica mu očita, da zapostavlja interese Evrope, in da išče trenutne koristi. De Gaulle je izdal evropski program, na katerega je pred leti še tako vneto prisegal. Odnosi z Zahodno Nemčijo so se ohladili, Veliki Britaniji je zaprl pot v evropsko skupno tržišče. Francija je le še simbolično v Atlantskem paktu.

Opozicija zatrjuje, da je bila ustava pete republike iz l. 1958 prikrojena za de Gaulla. Takole pravijo: v četrti republiki je bil parlament najmočnejši. V peti republiki je predsednik pred parlamentom, na drugem je vlada, parlament je šele na tretjem. Francija ima zdaj tako imenovani predsedniški sistem, kot je v Združenih državah. Vse stranke, razen degolistične UNR, se zavzemajo za vrnitev na institucije četrte republike. Zakaj? Kontrolirale bi lahko vlado, predsednik ne bi imel direktnega vpliva na politiko države.

Francija živi v napetem pričakovanju. De Gaulle bo zmagal, to je gotovo. Toda, bo ostal vseh sedem let v predsedniški palači? Njegovi najožji sodelavci zatrjujejo, da se bo čez nekaj let umaknil iz političnega življenja. Utrdil bo smernice politike, ki jih je začrtal v prvih sedmih letih svojega predsednikovanja, nato pa bo prepustil oblast drugim.

Toda de Gaulle sam ne more določiti predsednika. Za to bi moral imeti pooblastilo ljudstva. Razpisati bi morali referendum. To so seveda le govorice. De Gaulle o svojih načrtih še ni govoril.

Kaj bo potem? se sprašujejo povsod. Francija brez de Gaulla? Pomeni to, da bo degolizem šel, da se bo Francija vrnila v razdobje strankarskih bojev. Da, prav to bi se zgodilo — zatrjujejo njegovi somišljeniki. Morda malo pretiravajo.

Najnovejša zgodovina je v tem pogledu zelo poučna. Kar poglejmo, kaj je bilo zadnjih dvajset let!

Winston Churchill je zmagal v vojni, takoj zatem, poleti 1945, je izgubil na prvih povojnih volitvah v Angliji. Angleži so glasovali za laburiste. Šele na tretjih volitvah je zmagal Churchill. Zdaj so spet na oblasti laburisti. V parlamentu imajo samo dva glasova več kot konservativci, vendar se angleški parlament zaradi tega ni podrl. Voditelj gre, ljudstvo ostane — to velja tudi za Anglijo.

Pred dvema letoma je moral odstopiti Adenauer, kancler je postal Erhard. Na letošnjih parlamentarnih volitvah v Zahodni Nemčiji je zmagal prepričevalno. Vsi priznavajo zgodovinske zasluge Adenauerja, Zahodna Nemčija je postala spet pojem, svet govori o nemškem čudežu, vendar Adenauer ni Nemčija.

Sukarno je ondan dejal, junak indonezijske revolucije je indonezijski narod. Ne Hatta (prvi predsednik republike), ne jaz nimava izključnih zaslug za revolucijo.

Letos junija je moral odstopiti Ben Bela, predsednik Alžirije. Veliko zaprepaščenje po vsem svetu. In vendar živi Alžirija in se razvija naprej. Spet se je pokazalo, da Ben Bela le ni tako zaslužen za revolucijo. Alžirija je delo, znoj in kri milijonov in milijonov.

De Gaulle je že dal smer in pot, po kateri bo šla Francija. Iztrgal jo je iz strankarskih bojev, dal ji je dostojno mesto v svetu. Koliko državnikov v Aziji, Afriki pa tudi v Latinski Ameriki zavida Franciji de Gaulla in njegovo neodvisnost od obeh svetovnih blokov! De Gaullova Francija res ni odvisna od nikogar.

Toda senca prvega neuspeha je tu. Na prvih volitvah je dobil de Gaulle le 44 % glasov, se pravi, da je bilo kar 56 % francoskih volivcev proti njemu. Na nedeljskih volitvah bosta le dva kandidata, ne pa šest. Tehtnica se bo zdaj nagnila na de Gaullovo stran.

Vendar de Gaulle ne bo mogel več govoriti s tako avtoriteto kot je doslej. Očitno je, da se Francozi ne navdušujejo preveč za avtoritativne predsednike. Vendar je de Gaulle državnik tako velikega formata, da ga bodo gotovo spet izvolili. Ostal bo še dolgo zapisan v zgodovini Francije. M. O.

POTA REVOLUCIJE NE SMEJO VODITI SAMO V MUZEJ!

Pogovor z Ivanom Ferležem

V okviru komisije za razvijanje tradicij NOB pri predsedstvu Zveze združenj borcev NOV Slovenije deluje tudi zgodovinski odbor, ki si na različne načine, s pomočjo zgodovinskih metod dela prizadeva ohraniti lik našega revolucionarnega boja in NOB. Obiskal sem predsednika zgodovinskega odbora tovariša Ivana Ferleža, ki je izčrpno odgovoril na naša vprašanja o pomenu in delu odbora.

● Vloga in naloge zgodovinskega odbora?

— Ob ustanovitvi je komisija za obujanje tradicij NOB odboru določila nalogo analizirati stanje ter izdelavo programa in metod dela na področju zgodovine. Kaj smo

dosej dosegli? Precejšnje uspehe, ki pa vendar ne ustrezajo vloženemu trudu posameznikov ter vloženim finančnim sredstvom. Najuspešneje smo opravili zbiranje zgodovinskega dokumentarnega gradiva, ki je ohranjeno po vsej Sloveniji. To gradivo pa še vedno ni urejeno na dovolj pregleden način, niti ni zavarovano pred uničenjem. Dokaj porazna je tudi ugotovitev, da po dvajsetih letih svobode še nimamo zgodovinskega dela, ki bi v celoti predstavljalo NOB v Sloveniji pred domačo in tujo javnostjo, niti nismo napisali kvalitetne šolske knjige, ki bi zadovoljila potrebe mladine pri pouku zgodovine NOB v Sloveniji. Naj omenim le poglavitni vzrok za tako stanje: zgodovine NOB ne more pisati samo en človek; lepe uspehe lahko dosežejo le dobro organizirane delovne skupine ob kolektivni pomoči in uskladitvi dela. Poudariti moram, da je treba okrepiti delo tam, kjer lahko sodeluje in pomaga najširši krog udeležencev revolucije in NOB. Tako nam bo mogoče pripraviti osnovno in objektivno kar najbolj zanesljivo gradivo, ki bo zgodovinarjem služilo kot temelj za pisanje znanstvene zgodovine naše revolucije.

● Kakšne vrste gradivo imate v mislih?

— To gradivo naj po mnenju odbora predstavljajo kronike vojaških enot in služb NOV ter PO Slovenije, krajevne in občinske kronike ter monografske obdelave važnejših dogajanj iz tega časa. Vloga našega odbora pri tem delu je predvsem spodbujevalnega in organizacijskega značaja. Sem spada tudi priprava in vodenje celotne akcije do uspešnega zaključka. Odbor pa skrbi tudi za strokovne recenzije napisanih del (ko so še v rokopisu), s katerimi skušamo doseči točnost in objektivnost obdelave določene tematike.

● Kaj ste storili na področju zgodovinskega zapisa NOB?

— Razen analitičnega pregleda dosedanjega stanja na področju pisanja zgodovine NOB v Sloveniji je odbor izdelal načrt za knjižno zbirko »Knjižnica NOV in PO Slovenije«. Zbirka bo — po načrtu — obsegala enaintrideset kronik brigad in odredov NOV in PO Slovenije in tako podala prerez skozi vsa vojaška dogajanja v Sloveniji, od vstaje leta 1941 do osvoboditve. Tak bo prvi del zbirke; drugi del pa bo obsegal monografijo o posameznih važnejših dogodkih ter zgodovinske obdelave posameznih operativnih in zalednih služb NOV in POS.

● Uresničevanje načrta?

— Za uresničenje tega programa je odbor dal pobudo za ustanovitev odborov za vsako od navedenih partizanskih enot. Borci so se pobudi z veseljem odzvali: že kmalu smo osnovali 18 odborov enot. Kar pa zadeva pisanje krajevnih in občinskih kronik, je naš odbor prijetno spodbudil k nadaljnjemu delu: v Ljubljani smo organizirali krajši seminar, na katerem so pisci kronik razpravljali o načinu zbiranja gradiva in o metodiki obdelave in pisanja kronik.

● Naloge odborov partizanskih enot?

— Zbiranje in sistematično urejanje zgodovinskega gradiva, ki ni zajeto v že zbranem arhivskem materialu. Odbori poiščejo avtorje, ki so sposobni pisati kroniko enote ter jim pomagajo s točnimi podatki; mnogo doslej izdanih tovrstnih del je zaradi enostranskega in nepopolnega prikazovanja dogodkov zavedlo bralce v zmoto. Take napake in zmote se pri kolektivnem sodelovanju borcev — očividcev ne morejo ponoviti.

Pomembna naloga odborov enot je tudi sestavljanje seznamov vseh padlih, po vojni umrlih in še živečih pripadnikov enot. Že pieteta do padlih in umrlih soborcev nam narekuje, da jih vsaj na ta način iztrgamo pozabi, za zgodovinarje pa bodo ti seznami dragoceno gradivo za pravilno osvetlitev NOB in revolucije. Odbori enot bodo tudi zbirali borce ter jih spodbujali pri prenašanju tradicij NOB na mladino, pomagali tistim borcem, ki so v težavah in prirejali občasna tovariška srečanja in proslave.

● Vloga občinskih združenj borcev pri delu odborov partizanskih enot?

— Njihova vloga je zelo pomembna, posebno pri izvedbi skupnih akcij. Želimo, da se v odbore partizanskih enot vključujejo predstavniki združenj borcev tistih občin, v katerih imajo partizanske enote svoje domicile. Tako odbor domicilne enote predstavlja nekakšen operativni štab za posamične akcije, ki daje pobude, občinski odbor pa ob tesnem sodelovanju borcev enote vodi in izvaja akcijo na terenu. Pomoč občinskih združenj ZB je pomembna tudi za vse ostale odbore partizanskih enot, saj drugače odbori brez njihove pomoči ne bi mogli za svoje delo zbrati vseh potrebnih podatkov in informacij. Tako bomo spodbudili bivše borce pri čuvanju in prenašanju borbenih tradicij njihovih enot in razgibali tudi širši krog članstva na samem terenu, ki je mnogokrat prav pri takih akcijah ostal zapostavljen in neaktiven. -žč-

Umrla je mati »neznanega junaka«

Bralci »TV 15« se bodo verjetno še spominjali članka, ki je izšel v 12. številki letos pod naslovom »Zgodba o neznanem junaku«. V njem je opisano, kako je Krčeva mati iz Sela pri Žirovnici izgubila moža v prvi svetovni vojni, ter tako ostala sama z enoletnim sinčkom Franjem. Lepo ga je vzgojila. Franjo se je izučil za ključavničarja, nato pa se zaposlil v elektrarni Moste pri Žirovnici. Leta 1939 je odšel v Zemun, kjer je delal v tovarni letal »Ikarus«. Že pred drugo svetovno vojno je postal član KPJ in od leta 1941 aktivno delal v prid odporu proti okupatorju. Franjo je bil 1944. leta izdan in po strahovitem mučenju ubit, za njegov grob pa se še danes ne ve. Njegov sodelavec iz Zemuna, sedanji direktor tovarne »ELAN« Jože Osterman meni, da so ga verjetno vrgli v reko Donavo, ki teče vsega okoli 100 metrov od policijske ustaške postaje, kjer je bil Franjo ubit.

Kako pomembno je bilo njegovo delo, govori dejstvo, da danes nosi veliko podjetje v Zemunu ime »Franjo Krč«, v Beogradu pa se po njem imenuje ulica.

Franjo je v Zemunu živel tako konspirativno, da tudi njegovi najožji sodelavci niso vedeli, od kod je doma, vedeli so edino to, da je Slovenec. Tudi mati o njem ni ničesar vedela. Ko pa je pred štirinajstimi leti zvedela, da v Zemunu nosi neka tovarna ime njenega sina, se je v 72. letu starosti odpravila na pot. Šele takrat so v tovarni zvedeli, od kod je Franjo doma in da ima živo mamico. Lepo so je sprejeli in od takrat naprej se ji večkrat pisali ter pošiljali darila. Letos so ji za dan žena poslali 20.000 din, za dan republike pa zopet toplo pismo in 20.000 dinarjev. Vsega štiri dni po praznikih pa je nepričakovano umrla. Med vojno je Krčeva domačija, čeprav blizu nemške žandarmerijske postaje (okoli 500 m), bila pravi partizanski dom. Verjetno ni aktivista izpod Karavank, ki med vojno ne bi bil v tej hiši.

Ob smrti moram še omeniti, da je Krčeva mamica po vojni vzela za svojo dekle Cilko iz Poljanske doline, ki se je kasneje poročila in dobila dva sina, sedaj že osemletnega Tomaža in trinajstletnega Marka. V tej družini Pavlenič je mama zelo srečno preživljala zadnja leta svojega življenja. Vsi so jo klicali mamica in celotno »finančno poslovanje« je ona vodila. Vedno pa je z veseljem kazala pisma iz Zemuna, saj je v pedjetju »Franjo Krč« videla plodove dela svojega sina in svojega truda, ko je sina vzgojila v ljubezni do domovine.

JOŽE VIDIC

Naše vrste se redčijo

V sedemdesetem letu starosti nas je zapustil Jože Frančeškin, tajnik združenja borcev iz Sel na Krasu. Med prvo svetovno vojno je okusil trdi kruh takratnega režima; po vojni se je kot izučen mizar zaposlil v ladjedelnici v Tržiču v Italiji. Tam je med delavstvom širil napredne ideje in povsod zahteval uveljavljanje delavskih pravic. Že v začetku leta 1941 je pričel delati za OF.

Naj mu bo lahka domača zemlja!

Norveški partizanski film

V Londonu je bila premiera norveškega partizanskega filma »The heroes of Telemark«, ki obravnava nekaj prizorov partizanstva na Norveškem v času nacistične okupacije. Film pripoveduje zgodbo devetih partizanov, ki jim je uspelo izvesti sabotažo v tovarni, v kateri so Nemci izdelovali tako imenovano težko vodo. Iz Pariza pa prihajajo vesti, da so avtorji tega norveškega filma vzeli za svoj film isto snov, ki jo je prikazoval že francoski film »La bataille de l'eau lourde«, ki je bil izdelan že 1947. leta.

ŽITO LJUBLJANA nudi:

- vse vrste žit
- vse vrste mlevskih izdelkov
- vse vrste testenin
- vse vrste kruha in peciva
- ovsene kosmiče
- vse vrste ješprenjev

Pravni nasveti

Franc P., Maribor

Vprašanje: Sem 40-odst. invalid iz prve svetovne vojne brez pokojnine in brez premoženja. Stanujem kot podnajemnik pri tuji osebi. Imam dve poročeni hčerki, od katerih ena zaradi hčerkice ni v delovnem razmerju. Druga je zdaj v inozemstvu, ločena od moža in mora skrbeti za nedoletnega sina. Prosim, da mi odgovorite, ali mi pripada invalidski dodatek in koliko mi pripada?

ODGOVOR: O invalidskem dodatku smo v našem časopisu že pojasnili, kdo ima pravico do tega dodatka in v kakšni višini. Letos v juniju (Glej Uradni list SFRJ št. 16 z dne 6. aprila 1965) je bil objavljen Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških vojnih invalidih, s katerim so bile določbe glede invalidskega dodatka bistveno spremenjene. Po določilu čl. 26 spremenjenega zakona o vojaških vojnih invalidih imajo pravico do invalidskega dodatka uživalci osebne in družinske invalidnine, ki se glede na pridobitno zmožnost ter glede na premoženjsko stanje in druge dohodke, svoje in določenih sorodnikov, izključno preživljajo z invalidskimi prejemki, poleg tega pa izpolnjujejo posebne, v tem zakonu določene pogoje. Uživalci osebne in družinske invalidnine, ki stalno živijo v tujini in se jim invalidnina izplačuje v transferu, imajo namesto pravice do invalidskega dodatka pravico do stalnega invalidskega dodatka.

Invalidski dodatek je odvisen od stopnje invalidnosti oziroma od pridobitne sposobnosti. Tako imajo pravico do invalidskega dodatka vojaški vojni invalidi I. do V. skupine ne glede na starost in pridobitno zmožnost ter drugi vojaški vojni invalidi in uživalci družinske invalidnine, ki so stari več kot 65 let (moški) oziroma več kot 55 let (ženske) ali so pridobitno popolnoma nezmožni, če izpolnjujejo tele pogoje: da niso v delovnem razmerju, da ne opravljajo samostojne poklicne ali gospodarske dejavnosti, da ne dobivajo starostne, invalidske ali družinske pokojnine, ki bi bila večja od 16.000 oz. 14.500 din, da ne sami ne določeni člani njihove družine nimajo skupnega osebnega dohodka od kmetijske dejavnosti, ki bi presegal 5500 din mesečno na družinskega člana.

Invalidski dodatek je enak razliki med delom dohodkov, ki mesečno odpada na upravičenca, in zneskom 16.000 din za vojaške vojne invalide oziroma 14.500 din za uživalce družinske invalidnine, z omejitvijo, da ne more biti manjši od 1000 din na mesec. Invalidski dodatek se zaokroži tako, da se zneski nad celih sto, toda manjši kot petdeset dinarjev, ne upoštevajo, znesek petdeset dinarjev ali več pa se zaokroži na 100 dinarjev. Vojaškim vojnim invalidom, ki se sami preživljajo ali bolehajo za aktivno tuberkulozo, kot tudi uživalcem družinske invalidnine, ki se sami preživljajo, se invalidski dodatek poveča za 5000 dinarjev, če gospodinjstvo nima dohodkov od kmetijstva.

To so poglavitne določbe, ki se tičejo invalidskega dodatka; nekatere dodatne določbe se tičejo višine dohodkov, delitve invalidskega dodatka med več upravičencev ter ugotavljanja dohodkov od kmetijstva. Po podatkih, ki ste jih poslali, izpolnjujete torej pogoje za invalidski dodatek, ker ste nad 65 let stari, vojaški vojni invalid, niste v delovnem razmerju, ne opravljate samostojne poklicne dejavnosti in ne dobivate starostne oz. invalidske pokojnine (če je res ne?). Potemtakem bi vam šel invalidski dodatek v polnem znesku tj. v višini 16.000 din mesečno oz. povečan še za 5000 dinarjev.

OBVESTILO

Obveščamo naročnike in bralce, *da bo naša pravna posvetovalnica odslej spet redno odgovarjala na razna vprašanja.* Za naročnike so pojasnila in nasveti zastonj; od njih zahtevamo le povrnitev poštnih stroškov, tj. znamko za odgovor. Nenaročnikom pa bomo zaračunali vsak odgovor po 700 dinarjev.

Uredništvo in uprava »TV 15«

PODJETJE

»KAMNIK«
V KAMNIKU

čestita ob dvajseti obletnici vojne industrije Jugoslavije vsem delovnim ljudem, kolektivom in poslovnim prijateljem.

Pripadnikom enot naše slavne JLA ob tej priliki zagotavljamo, da bomo še pospešili napore za dvig proizvodnje in kakovost izdelkov, ki jih za potrebe oboroženih sil izdeluje naša industrija

KOMUNALNO PODJETJE

»SNAGA«

LJUBLJANA, POVŠETOVA 12

- **čiščenje in pranje ulic**
- **skrb za snago**
- **odvoz smeti in ostala komunalna dejavnost**

Kadar se mudite v Zagorju, stopite v obrate

GOSTINSKEGA PODJETJA V ZAGORJU

na okrepčilo v hotel »Kum« z bifejem in restavracijo ter glasbo in prenočišči, bife »Hotel Kum« s točilnico — gostilna »Kotredež« v Kotredežu — gostilna »Pri Francku« v Potoški vasi pri Zagorju — gostilna »Apninice« v Zagorju — točilnica preko ulice »Pri Ašiču« v Dolenji vasi — gostilna »Križišče« v Zagorju — gostilna »Pri Kovaču« — Bife »Kegljišče« — Točilnica preko ulice »Pri knapu« v Kisovcu pri Zagorju.

Nudimo prvovrstna jedila, pristne pijače pri solidni postrežbi.

Podjetje **Elektro-Celje** CELJE

- DOBAVLJA POTROŠNIKOM ELEKTRIČNO ENERGIJO
- PROJEKTIRA, GRADI IN OPRAVLJA MONTAŽO DALJNOVODOV, KRAJEVNIH OMREŽIJ IN TRANSFORMATORSKIH POSTAJ
- OPRAVLJA VSA, V ELEKTRIŠKO STROKO SPADAJOČA INŠTALACIJSKA DELA

LESNO INDUSTRIJSKO PODJETJE ZAGORJE

IZDELUJE KVALITETNE SVEA KUHINJE

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA

Radeče pri Zidanem mostu

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne papirje, surovi heliografski in foto papir, paus papir, kartografski, specialni risalni »Radeče«, papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic za luknjanje v standardni velikosti in tisku. Po želji izdeluje kartice v posebnem tisku v rdeči, modri in sivi barvi.

Vsem poslovnim prijateljem in delovnemu ljudstvu želimo napredek v letu 1966!

KRN

TOVARNA POHIŠTVA
PODMELEC – KLAVŽE

Serijska izdelava pisarniškega pohištva

»UTOK« - tovarna usnja

KAMNIK – SLOVENIJA
Telefon: Kamnik 314, 319, 320
Brzojavi: UTOK KAMNIK

- IZDELUJEMO: vse vrste svinjskega galanterijskega usnja v priznani prvovrstni kvaliteti, za eksport in domači trg, prešano in gladko, vegetabilno in kromno, strojeno. Podloge vseh barv za čevljarsko industrijo. Vse vrste cepljenca, anilin in kolodij
- SPECIALNI IZDELKI: safian ročni in strojni v raznih barvah, rokavičarsko usnje, tapetniško usnje v vseh barvah, svinjsko belo usnje
- ZA PREDELOVALNO INDUSTRIJO NUDIMO: svinjsko odpadno mast, svinjske ščetine, mezdro, obrezine kož.

Organizacije ZVVI, ZB, ZROP — posamezniki!

Kadar vas pota zanese v Zasavje v rudarski revir TRBOVLJE, ne bodite v zadregi, kam na okrepčilo ali počitek.

Gostinsko podjetje »RUDAR«

vam v svojih obratih nudi pri dobri postrežbi jedačo in pijačo. Poslužite se naših obratov:
• gostilna »Španc« v Trbovljah • točilnica »Grozd« • gostilna »Pri Dimniku«, znana po prvi slovenski materi Ani Dimnik **• gostilna »Klek« (turistične sobe) • gostilna »Stadion« • gostilna »Partizan« • gostilna »Delavski dom« • gostilna »1. maj« • restavracija »Turist« (tujske sobe) • gostilna »Zasavje« • gostilna »Dalmatinska klet« • točilnica »Na hribčku« • gostilna »Zavrašek« • bife »Kolodvor«**

»OD IDEJE DO IZVEDBE«

Preden pristopite h kakršnikoli propagandni akciji, se obrnite za strokovni nasvet na družbeno in ekonomsko propagandno podjetje

»REKLAMSERVIS«

Ljubljana, Čopova 5 a
telefon 22-779, 20-576

ki vam izvrši vse idejne osnutke ter prevzame vse izvedbe

»IMGRAD«

Ljutomer

INDUSTRIJSKO PODJETJE GRADBENEGA MATERIALA
IN GRADBENIŠTVO

Izdeluje in prodaja elemente za montažne hiše, opeko, opečne izdelke za gradbeništvo

Renomirana
Tovarna volnenih izdelkov
MAJŠPERK

PRIPOROČA SVOJE IZDELKE,
ZATO POHITITE Z NAKUPOM
VSEH VRST VOLNENIH TKANIN

Trgovsko podjetje s tehničnim materialom
»ELEKTRONABAVA«

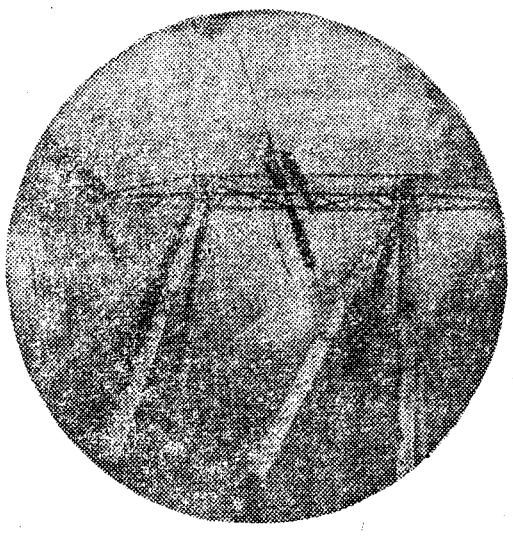

LJUBLJANA, KREKOV TRG 2

dobavlja

z domačega trga vso elektrotehnično opremo in ves elektrotehnični material — Iz uvoza vso opremo za elektroenergetske naprave in ves elektrotehnični material —

Izvaža ves elektrotehnični material in opremo

Mizarska
produktivna
zadruga

SEVNICA – SLOVENIJA – telefon 34

- IZDELUJE IN DOBAVLJA:
  STILSKO, LUKSUSNO IN MODERNO POHIŠTVO
- SPREJEMA V DELO VSO OPREMO ZA UPRAVNE ZGRADBE, HOTELE, VILE IN OSTALE DRUŠTVENE PROSTORE

IZDELAVA PRVORAZREDNA!

NA VAŠO ŽELJO VAM JE NA RAZPOLAGO NAŠ ARHITEKT Z NASVETI IN NAČRTI

- odporno proti vremenskim neprilikam
- pleskanje ni potrebno
- se ne zvija
- odporno proti ognju

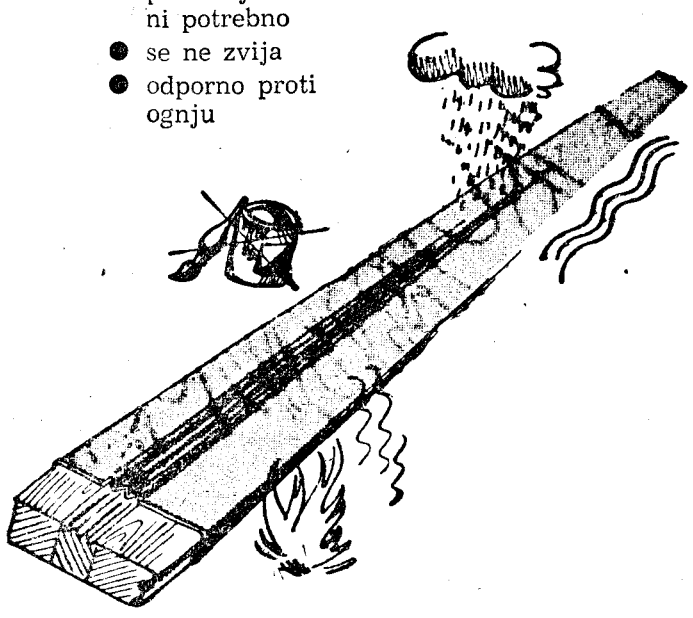

KOMBINAT LESNOPREDELOAVLNE INDUSTRIJE »KLI« Logatec

vam predstavlja nov izdelek:
PLASTIFICIRANE LESNE PROFILE
za izdelovanje rolet in vrtnega pohištva

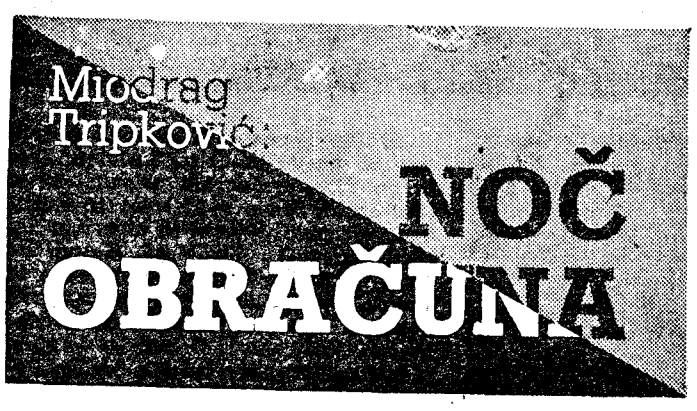

— Sijajna organizacija, — je vzkliknil fant občudujoče in vzel skodelico s kavo.

— In izreden uspeh, — je dodala ženska samozavestno. — Nisem si zapomnila, koliko smo jih tako poslali pred von Kempferjeve šmajserje, a prepričana sem, da jih je precej. In glejte, — se je nasmehnila, — še vedno sem živa. Nisem še doživela tistega, kar se je zgodilo neumnemu Bojkovskemu... Tudi vi morate biti pametni, dragi moj. Ne dolgo, kar vas poznam, a zame bi bil strašen udarec, če bi vas izgubila. Zato boste to nalogo, ki vam jo je dal von Kempfer, zaupali meni, jaz pa bom od mojih ljudi zahtevala, naj jo opravijo. Čez dva, tri dni boste imeli tisto, kar vas zanima, oziroma tisto, s čimer bo zadovoljen von Kempfer. Vi lahko...

Zvonec pri vratih ju je zmotil in prekinil žensko v govorjenju.

— On? — je vprašal fant hitro in oblekel suknjič.

— Ne. On ne zvoni. Poskušal bi odpreti, a tedaj bi slišala žvenket verige.

Zvonec je še bolj na dolgo pozvonil.

— Ostanite tukaj, — mu je rekla ženska. — Pogledala bom, kdo je.

— Ne odpirajte.

— Ne skrbite. Samo vprašala bom, ne da bi odprla vrata.

Ko se je bližala vratom, še čutila ni, kako je šel po prstih za njo, desno roko pa je držal v suknjičevem žepu.

— Kdo je? — je vprašala rdečelaska mirno.

— Gospa Pavlović, — je odvrnil moški glas v nemščini. — Jaz sem... poročnik Edschmidt.

— Kaj bi radi, poročnik? — je rdečelaska hladno vprašala. — Lahko bi si mislili, da sem šla spat in da ni lepo, ko me vznemirjate.

— Prosim, oprostite mi, a prihajam po ukazu gospoda majorja. Pravkar vas je poskušal poklicati po telefonu, toda vaš telefon je bil neprestano zaseden.

Ženska se je spomnila, da je po razgovoru z majorjem v naglici skoraj vrgla slušalko v vilice, ker je zunaj zvonilo.

— Gotovo moja stara nepazljivost, gospod Edschmidt. Prepričana sem, da sem pustila aparat odprt. Pozdravite gospoda majorja in mu recite, naj ne skrbi... Lahko noč, gospod poročnik!

Obrnila se je bila že in se nasmehnila fantu, ki je napetega obraza stal za njenim hrbtom, ko se je Edschmidt znova oglasil:

— Gospa Pavlović, gospa Pavlović!...

— Zaradi vas se bom prehladila, poročnik, — je že jezno odgovorila ženska.

— Povedati vam moram majorjevo sporočilo.

— Potem hitro povejte.

— Major vam sporoča, da se pazite Marića. Bandit je... partizan. Predsinočnjim, ko nas je vodil, v tisti koči nismo pobili banditov, temveč vod naših vojakov...

Poročnik je še govoril, a ženska ga ni poslušala. Začutila je, kako jo je fant prijel za roko in jo obrnil k sebi. Z očmi, razprtimi zaradi tistega, kar je slišala, je prestrašeno gledala v revolversko cev, uperjeno naravnost v njene prsi. In prav tako kot se je zbala votline te cevi, iz katere bi lahko vsak čas švignil ogenj, se je zbala tudi njegovega jeklenega bleščečega pogleda, tistih dveh ostrih gub, ki sta se zarezali na čelu med obrvmi, napetega izraza in stisnjenih ustnic, iz katerih je izginila kri in so postale bledo modrikaste.

— Gospa Pavlović, ste me slišali? — je vprašal Edschmidt. — Prepričan sem, da vas je to osupnilo tako kot nas.

Fant je hitro približal svoje ustnice njenemu ušesu in ji šepnil:

— Odgovorite, da ste presenečeni in se mu zahvalite... Če me izdate, vas bom ubil.

Zdramila se je kot iz omotice.

— Da, da... — je rekla negotovo. — Hvala vam, poročnik, da ste me opozorili... Lahko noč!

— Lahko noč, gospa!

Po betonirani stezi so odmevali koraki Edschmidtovih čevljev.

— Zdaj pa pojdiva v sobo, kjer je telefon, — je rekel fant mirno in vtaknil revolver v žep. — Ne bi rad, da bi naju znova kdo vznemiril samo zato, ker ste pozabili spustiti slušalko na vilice.

Z negotovim korakom je stopila v spalnico.

— Samo enkrat vas bom opomnil, — je rekel fant, ko je za njo stopal v sobo, iz katere je bilo slišati slabotne signale odprtega telefona. — Nikar ne poskušajte česa, kar bi me prisililo, da izvlečem revolver in streljam na vas.

— Me boste ubili? — je vprašala, oči pa so ji bile polne nepopisnega strahu, ki jim je dajal steklen, nor sijaj.

(NADALJEVANJE)

Bila je številka 8281

Vajeni opisov več ali manj uspešnih akcij proti okupatorju in domačim izdajalcem, vajeni nagle rasti našega gibanja in navdušenja poštenih ljudi, si težko zamišljamo stanje v Mariboru in drugih štajerskih mestih poleti 1941. Nacistična demagogija je naredila svoje med delavstvom, izselitve so povzročile močan preplah med meščani in kmeti, po mestih je živela razmeroma močna in vplivna nemška manjšina, partija pa je že v samem začetku doživela hude udarce.

Zato je bil pogovor s tovarišico Maro Čepičevo, udeleženko prvih začetkov osvobodilnega gibanja, zdaj pa ugledno javno in družbeno delavko, še posebno zanimiv.

Našel sem jo bodro in čilo kljub gripi, ki je tiste dni začela razsajati, kljub sedemdesetim letom, ki jih je dopolnila 7. decembra. Iz predsobe se je slišal vrišč vnuka, ko je pripovedovala o svoji življenjski poti.

Rojena je bila v Sinju, oče je bil aktivni avstro-ogrski oficir, po poreklu Čeh, drugače pa doma iz Šmihela pri Novem mestu, mati Gorenjka. Bila je najstarejša in edina hči ob petih bratih. Že takrat je bilo oficirsko življenje razgibano — mati se je selila v dvajsetih letih zakona kar sedemnajstkrat. Leta 1918 so se naselili v Mariboru. Potem ko se je poročila, je bila nekaj let v Beogradu, nato več let v Murski Soboti, od leta 1937 dalje pa spet živi v Mariboru, razen, seve, medvojnih let, ko se je znašla v Ravensbrücku z eno najnižjih številk med Slovenkami.

Že pred vojno je v Prekmurju sodelovala s komunisti in leta 1937 jo je pokojni narodni heroj Kovač sprejel v KPS. Po vojni ji tega niso priznali, ker so vse priče mrtve. Zaradi naprednega mišljenja pred vojno ni dobila učiteljske službe.

Pri njej doma je bil sedež pokrajinskega komiteja za Štajersko, tam so imeli tudi tajno tiskarno. V konspiraciji niso imeli še posebnih izkušenj, zato so jih razmeroma brž razkrinkali. Dne 23. julija 1941 so nacisti pri eni izmed akcij za širjenje letakov zajeli njenega sina. Doma niso napravili preiskave, samo opazovali so, kaj se tam dogaja. Šele 7. avgusta so vdrli v stanovanje in tam zasačili pokojnega Rada Iršiča. Ta se je imenitno izgovoril, da je prišel k Čepičevi, da bi mu napisala prošnjo v nemščini za sprejem v službo. Padel je decembra istega leta v Mariboru.

Pri Čepičevih je bila nemška zaseda in vanjo je zašla istega dne Slava Klavora. Slavko Šlander jo je poskušal rešiti, pri tem pa so tudi njega prijeli. Čepičeva jima ni mogla pomagati, ni ju mogla pravočasno opozoriti.

Sledila so zaslišavanja v Mariboru. Skozi zaprta vrata je slišala Slavo Klavoro, ko je rekla, da svojih tovarišev ne bo izdala. Potem so njo in tovariše, med njimi tudi Slavka Šlandra, ustrelili na dvorišču mariborske sodnije. Padel je kot Franc Veber — niti svojega pravega imena jim ni povedal.

»Silili so nas, da bi šli gledat ustrelitev, toda nisem hotela. Zdaj mi je za to žal. Lahko bi pripovedovala, kako hrabro so umirali,« je rekla s tiho žalostjo v očeh.

Iz Maribora je romala skozi razne nemške zapore prek Dunaja v Ravensbrück. Takrat jetnic še ni bilo tako mnogo kot kasneje, odpor evropskih narodov proti nacizmu se še ni razvnel. V Nemčiji je vladal še trd red. V taborišču je bilo nekaj tisoč jetnic, največ Nemk. Nekatere med njimi že od leta 1933. Pravo čudo je, da so lahko toliko časa zdržale ob takem pomanjkanju hrane. Dobila je številko 8281.

Nemške komunistke so jo spravile v pisarno, kjer je vpisovala na kartončke jetnic vsote, ki so jih posamezniki pošiljali zanje, da bi jim pomagali. Nekateri so pošiljali razmeroma zelo velike vsote, toda zaradi tega jetnicam ni bilo nič bolje. Denarja namreč niso dobile, ves je ostal v upravi taborišča in z njim so se okoriščali rablji.

Leto 1942 je bilo zelo hudo, ker so začele prihajati v taborišča množice žensk iz vseh evropskih dežel. Naslednje leto so nacisti Maro Čepičevo in druge njene tovarišice, ki so delale v pisarnah in stanovale z njo, premestili na nočno ročno delo v neko tovarno. Sumili so, da je v njihovem bloku tajni radijski sprejemnik. Pozneje so ji spet nemške komunistke omogočile, da je dobila delo skupaj z Rusinjami v nekem skladišču. Tam so pakirale odpadke iz krojaške delavnice.

Tako je dočakala svobodo in se preko Subotice vrnila v Maribor. Tam je opravljala vrsto funkcij in služb. Nazadnje, pred letom 1960, ko je bila upokojena, je poučevala na učiteljišču.

Vojna je tudi v krogu njenih najbližjih zahtevala svoje. Brat Leon, profesor glasbe, je bil ustreljen kot talec v Mariboru že leta 1941. Njen najstarejši sin je bil nekaj časa v taborišču Mauthausen, nato pa so ga izpustili in je pobegnil k partizanom, kjer je padel. Drugi sin je kljub mladosti aktivno delal za NOB in se znašel v Buchenwaldu. Vrnil se je po osvoboditvi.

Tovarišici Čepičevi ob njenem jubileju želimo še veliko srečnih let in obilo zdravja.

MP

Ugotovili so potrebo po zakonskih spremembah

Na seji predsedstva ZZB NOV Jugoslavije so sprejeli poročilo o reševanju vlog in pritožb, ki jih je članstvo iz vseh republik naslovilo na peti kongres. V poročilu je rečeno, da so rešili nad 400 vlog in pritožb, ki se nanašajo na pokojnine, stanovanjske zadeve, priznavanje posebne dobe borcem, delo in delovne odnose, invalidnine, zdravstveno varstvo, šolanje in druge zadeve, ki dokazujejo, da je še precej nerešenih zadev borcev.

Reševanje teh zadev je pokazalo, da posamezne organizacije borcev in drugi pristojni politični činitelji ne posvečajo zadostne pozornosti reševanju problemov borcev. Odtod tudi izvirajo zahteve posameznikov po širšem angažiranju organizacij borcev pri reševanju teh zadev, kakor tudi pri reševanju splošnih družbenih zadev.

Posamezne vloge opozarjajo tudi na potrebo sprememb in dopolnitev zakonskih predpisov pa tudi na potrebo novih zakonov glede olajšav za uveljavljanje pravic udeležencev narodnoosvobodilne vojne, invalidnosti, družinskih invalidnin in drugega. Vse to pa kaže predvsem na potrebo po preučevanju položaja udeležencev NOV v temeljnem zakonu o pokojninskem zavarovanju in tudi drugih predpisov, s katerimi se uravnavata gospodarski in gmotni položaj udeležencev NOV.

PREBERITE TUDI TO...

Vojaški vojni invalidi **so bili in so še vedno** oproščeni taks za registracijo motornih vozil in pristojbine za javne ceste. Toda v Uradnem listu SFRJ št. 52 od 24. XI. 1965 je izšel odlok za registracijo motornih vozil — cestne takse. V tem odloku ni navedeno, da so vojaški vojni invalidi oproščeni teh taks. Zaradi tega invalidi, ki imajo avtomobile, vprašujejo, ali bodo morali v prihodnje plačevati takse, katerih plačevanja so bili doslej oproščeni?

V pojasnilo vsem prizadetim sporočamo:

V prejšnjem odloku o pristojbinah in taksah je res bilo navedeno, da vojaški vojni invalidi le-teh ne plačujejo. Toda čeprav tega določila v novem odloku ni, velja še vedno Zakon o vojaških vojnih invalidih. V 70. členu tega zakona, katerega prečiščeno besedilo je bilo objavljeno v 49. številki Uradnega lista SFRJ od 3. XI. 1965, je namreč rečeno:

»Vojaški vojni invalidi I. do IV. skupine ter vojaški vojni invalidi V. do VI. skupine, ki so invalidi zaradi okvare spodnjih okončin, so oproščeni upravnih taks za registracijo vozil in pristojbine za javne ceste pri rabi motornih vozil (osebnih avtomobilov in motornih koles) ter vprežnih vozil, ki jih uporabljajo edinole za svoj osebni prevoz.«

K vsemu temu pripominjamo, da odločbo o oprostitvi navedenih taks izdajajo občinski oddelki za finance občinskih skupščin. Prizadeti morajo v ta namen vložiti na ta naslov posebno vlogo, ki ji priložijo potrdilo o invalidnosti (overovljen prepis odločbe o invalidnosti, ali pa potrdilo invalidskega referenta občinske skupščine).

S kljuke in klina

Jezik še ni vse... Neki britanski konservativni poslanec je govoril v britanskem spodnjem domu o težavah Velike Britanije z deželami angleškega jezikovnega področja. »Rekel je: »Medtem ko čedalje več narodov na svetu uporablja angleščino, jih je čedalje manj, ki se lahko v tem jeziku sporazumevajo.«

●

Nemikavna prihodnost naših potomcev. Francoski književnik J. Romain pravi v nekem eseju: »Meni je jasno, kakšna bo človeška prihodnost: človek bo postal hlapec avtomata, robota.«

●

»Amerika je demokracija, v kateri lahko vsakdo počne tisto, kar hoče njegova — žena,« pravi neki ameriški kramljavec.

●

Nemška natančnost. Združenje zahodnonemških mesarjev je v svojem letnem almanahu navedlo podatke o tem, koliko mesa poje povprečen Nemec v svojem življenju. Na osnovi statističnih podatkov so dognali, da poje Nemec v svojem življenju štiri vole, štiri teleta, osem svinj, štiri janjčke, 75 gosi in 300 piščancev.

●

Novi aforizem: Prvi pogoj nesmrtnosti je — smrt.

●

Kvalifikacija... Časnik »Oberessische Zeitung« v Marburgu je objavil takle oglas: »Zdravniški pomočnik, ki dobro pozna anatomijo, išče mesto prodajalca mesa v kakšni mesnici.«

●

O ljudeh, ki trpijo od kompleksa manjvrednosti. Neki angleški člankar vprašuje: »Ali nam bodo lahko nekoč psihiatri razložili, zakaj se ljudje s kompleksom manjvrednosti vedejo vzvišeno?«

●

O govornikih. Gladstona so vprašali, koliko govorov lahko pripravi politik v enem tednu. Gladstone je menil: »To je pač zelo različno. Če je politik nadarjen in pameten, lahko sestavi samo enega, če je bolj poprečen, morebiti dva, če je cepec, pa tudi deset.«

●

Nikogar ne preganjamo... Ob petletnici ustanovitve Zveze mladih komunistov v Havani je premier Fidel Castro govoril in obravnaval vprašanja odhoda tistih, ki želijo zapustiti Kubo in oditi v ZDA. Rekel je: »Če kdo ne želi živeti v socialistični družbi, ga ne moremo izgnati: mi nikogar ne izganjamo, mi takim ljudem le ponujamo vse možnosti za odhod...«

88. Sredi februarja smo spet napadli Žužemberk in se tri noči zapovrstjo bojevali med hišami. Še vedno nas je davil hud mraz in neke noči sem kar med bojem zlezel v neki hiši na peč. Okna so krogle razbile in zato sem streljal kar s peči. Okoli hiše pa so spet treskale granate, da se je vse gugalo. Tretjo noč smo z raketno pištolo zažgali kozolec, pred katerim je bil bunker. Vročina je pregnala domobrance na plano, kjer so jih pokosili naši mitraljezci. Nazadnje, po treh dneh, sem bil napol mrtev od utrujenosti in zaspan, da sem spal kar med hojo. Sanjalo se mi je, da me bo povozil vlak...

89. V neki kočevski vasi je ostala cela samo cerkev in ena hiša. Zato je naš bataljon stanoval kar v cerkvi. Kurili smo kot peklenščki, v cerkvi je strupeno velo od tal. Nenadoma zbor. Prišel je divizijski komandant, nam dolgo govoril kaj smo in kako se moramo bojevati. Nazadnje je odprl torbo. Naš komandant je začel klicati posameznike pred vrsto. Nazadnje je pokazal tudi name. Mislil sem, kaj bo... Dobili smo odlikovanja. Gledal sem zlato kolajno na rdečem traku in se spomnil doma, komandirja čete, ki straži skladišča, sošolcev in znancev v Ljubljani...

90. Dnevi so nam minevali v neprestanih pohodih in bojih. Sneg je počasi skopnel, v bataljon je prišlo mnogo novih borcev in mene so tovariši že začeli gledati s spoštovanjem, ker sem bil eden redkih, ki so prišli v bataljon med prvimi. Nekega dne smo napadli domobransko postojanko na Vinkovem vrhu. Splazili smo se blizu vasi, naši topničarji so jo zasuli s ploho granat, nato pa smo na znak z raketo jurišali. Odveč bi bilo pripovedovati, kaj se je dogajalo potem. Kri je tekla v potokih in tudi nekaj naših je ostalo tam za vedno...

Dobro je, če veste...

● **Obisk Postojnske jame.** Postojnsko jamo je od 1819. leta, ko je bila odkrita, pa do najnovejšega časa obiskalo več kot 6 milijonov ljudi.

● **Gozdno bogastvo.** Bosna in Hercegovina zavzemata po gozdnem bogastvu v Jugoslaviji prvo mesto. V njenih gozdovih je 45 odstotkov igličevja.

● **Ograje iz kraškega kamna okrog njivic in vrtov v Hercegovini** so v celoti tako dolge, da bi zadostovale za ograditev vse Jugoslavije.

● **Osamljeni.** Visoko v makedonskih planinah živi v trinajstih vaseh samo po ena sama družina.

● **Tuji turisti so porabili 1964. leta v naši deželi poprečno po 4304 din na dan.** Največ so porabili hotelski gostje: po 5994 din na dan; sledili so jim gostje v turističnih naseljih: 5129 din; gostje v zasebnih sobah: 4097 din in naposled gostje v kampingih: 2722 din na dan. Največ so porabili Angleži: po 7453 din na dan, turisti iz Italije in Nizozemske po 4486 din, iz Zahodne Nemčije po 4139 din, iz Francije po 4058 in Avstrije po 3410 din na dan.

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec« Lj., Beethovnova 10/I — Tisk in klišeji ČZP »Ljudska pravica«, Ljubljana — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina znaša 1200 dinarjev — Posamezna številka stane 30 dinarjev — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, pritl., p. predal 598-XI ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-608-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik »TV 15« 21-901, tajništvo in novinarji »TV 15« 22-313, uprava »TV 15« 22-607 — Rokopisov ne vračamo

Odgovori na »Znanje in spomin«

1. 13. julija 1943
2. Okoli 10. avgusta 1942; 10. aprila 1943
3. 4. septembra 1942
4. 24. septembra 1943

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

Genij slovenstva France Prešeren (na sliki) se je rodil pred 165 leti; dne 1. februarja 1945 pa je Predsedstvo SNOS izdalo odlok, s katerim je proglasilo 8. februar, dan Prešernove smrti, za kulturni praznik slovenskega naroda. Po njem se je imenovala brigada, ki je bila ustanovljena na Gorenjskem, tri dni pred ustanovitvijo XIV. in XV. slovenske divizije. — Kdaj je bila ustanovljena brigada Franceta Prešerna?

Letos mineva 121 let od rojstva velikega pesnika goriške zemlje Simona Gregorčiča. Primorsko ljudstvo, ki je iz vsega srca sovražilo fašizem in Italijane, se je tudi med NOB spomnilo domoljubnega vrelca izpod Krna. Svojemu bataljonu, ki so ga ustanovili neposredno po požigu Ustij, prve žrtve fašistov na Vipavskem, so dali njegovo ime. — Kdaj je bil ustanovljen bataljon, kdaj brigada Simona Gregorčiča?

SNOUB Matije Gubca in SNOUB Ivana Cankarja sta bili ustanovljeni istega dne. Šli sta, združeni v XV. divizijo, skorajda na isto bojno pot spopadov s sovražniki. Njuno rojstvo sega v čase največje laške (roške) ofenzive, bojevali pa sta se na Notranjskem, Dolenjskem, v Suhi in Beli krajini. Dne 9. maja sta zmagoslavno vkorakali v Ljubljano. — Kdaj je bila ustanovljena brigada Ivana Cankarja?

Srečko Kosovel je globoko občutil srce in zemljo kraškega ljudstva. Zato je po njem imenovalo brigado, ki je bila ustanovljena med šesto sovražnikovo ofenzivo. Namen te ofenzive: zavzeti jadransko obalo od Kótora do Istre. Nemški pohod je šel od Soče in Gorice proti vzhodu in se razširil proti Postojni, Tolminski, Trstu, Istri ter dalje na Notranjsko in Dolenjsko. — Kdaj je bila ustanovljena brigada Srečka Kosovela?

Prepolovljeno letalo nad Porurjem

Bilo je 14. februarja 1945... Francoski dvomotorni bombnik s sedmimi možmi posadke je letel v skupini šestih letal proti cilju: Porurju. Višina 5000 metrov, v trupu 4 bombe po 500 kg, brzina 400 km na uro...

Srečno so preleteli fronto na Renu in pripravili bombe, da bi jih odvrgli. Tedaj pa so padli v hud zaporni ogenj nemške protiletalske artilerije. Nenadoma so člani posadke v zadnjem delu letala začutili čudno tišino. Telefon ni več deloval... Tudi pilot je začutil, da ga krmila več ne ubogajo. Nos letala je štrlel proti nebu. Člani posadke niso še vedeli, da je nemška protiletalska granata presekala letalo na dvoje. Ena polovica so bila krila, oba motorja ter kabina pilota, navigatorja in prostor za bombe, druga polovica pol trupa, repne površine. Medtem je navigator nekega drugega letala napravil edinstven posnetek s svojim fotoaparatom. Posnel je polovico letala, kako lebdi v prostoru.

Najprej so opazili, kaj se je zgodilo z letalom, člani posadke v repu. Motorji so utihnili, ker je bilo pač krilo z motorji že daleč. Kot list papirja so se preobračale po zraku repne površine. Strelec, navigator in radiotelegrafist v repu letala so planili k zasilnemu izhodu in izskočili. Le strelec v kupoli vrh trupa je ostal tam. Verjetno ga je zadetek v trup letala takoj ubil.

V sprednji polovici letala pa sta čez nekaj sekund prenehala delovati oba motorja, ker je bil prekinjen dovod za gorivo. Iz te polovice se je rešil samo drugi pilot. Bombarder je ležal v nosu letala brez padala, ker ga ni mogel nadeti zaradi tesnega prostora. Vsaj tako dolgo bi moral ostati v letalu, da se bombarder splazi iz tesne luknje in si nadene padalo. Drugi pilot je poskušal odvreči bombe, toda naprava je bila že pokvarjena in ta polovica letala je zaradi velike teže letala padala kot kamen. Končno je bombarder uspel namestiti padalo, toda nihče ni mogel izskočiti, ker se je del letala vrtel kot vrtavka. Drugi pilot je bil že večkrat pri odprtini za skakanje, pa je vedno znova padel nazaj. Nazadnje se je znašel v zraku, ne da bi vedel, kako je prišel iz kabine. Tako je bil vesel, da bi kmalu pozabil aktivirati padalo. Ko mu je uspelo, mu je udarec pri razkritju padala zlomil roko, ker so bile vezi padala nepravilno razmeščene. Niti vedel ni, da ga je drobec granate ranil v trebuh. Povrh so z zemlje začeli nanj streljati še Nemci.

Padel je v nekakšen gozdič in obvisel na vejah od 13.30 ure do naslednjega dne opoldne. Okoli njega so deževali drobci protiletalskih granat. Nemci so mu povedali, da niso prišli prej, ker je gozdič miniran. Odvedli so ga v štab in mu grozili, da ga bodo ustrelili. Ni vedel zakaj, zvedel pa je šele kasneje. Nemci so bili jezni zaradi dogodka, ki je bolj podoben pravljici kot resnici. Repna polovica letala je padla na tla le malo poškodovana. Nemci so hoteli iz nje potegniti truplo strelca iz kupole. Ta je imel prst na sprožilcu težkega mitraljeza. Nenadoma je zdrdral rafal in mrtvi mitraljezec je presekal na dvoje nekega nemškega vojaka. Prva polovica letala pa se je s prvim pilotom in bombarderjem vred razletela na lastnih bombah, ko je padla na tla.

Francosko poveljstvo je smatralo, da je vseh sedem članov posadke izgubilo življenje. Odlikovali so jih posmrtno. Ko pa je list »Paris Match« nedavno objavil sliko prepolovljenega letala, so se javili vsi štirje preživeli člani njegove posadke: mitraljezec Fodrier, navigator Champromier, pilot Mercier ter radiotelegrafist Bolier.

Posadka prepolovljenega letala pred zadnjim vzletom nad Nemčijo

Kadar ste na izletu in se mudite v Trenti in v dolini bistre Soče, ne pozabite po ogledu tega prelepega gorskega sveta

gostinskega podjetja

Bovec

- Hotel »PLANINSKI OREL« v Trenti,
- gostišče »SOČA« v Soči,
- gostišče »MANGART« v Logu pod Mangartom,
- hotel »GOLOBAR«,
- hotel »KANIN« in
- novi moderni »ALPHOTEL« v Bovcu,

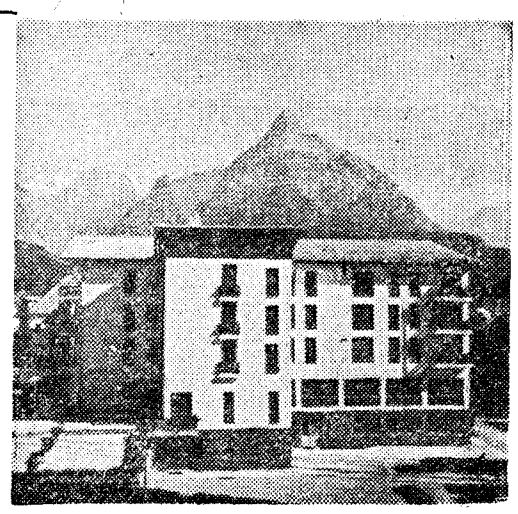

kjer vas bomo dobro postregli, da se boste kar najprijetneje počutili v zdravem gorskem svetu.

Tega ne bom pozabila

Davi sem spet pospravljala predale in poiskala očetovo škatlico z odlikovanji. Sedla sem na postelo in dolgo strmela vanje.

Spominjam se svoje rane mladosti, ko so nekoč pritegnile mojo pozornost drobne svetle igračke, ko sem kot otrok brskala po očetovih predalih, ki so mi vedno pomenili neko vzvišeno skrivnost in svetišče. Pripela sem si bleščečo značko na prsi in stopila predenj.

— Poglej, očka, zdaj sem junak.

Pobožal me je po laseh in se nasmehnil.

— O, ti moja mala punčka. Jaz sem se vse drugače igral junake.

Potem me je vzel na kolena in mi pripovedoval o junakih in herojih. Zdaj mi je šestnajst let in tistih dni se spominjam s ponosom nanj in bolečino v srcu. Takrat ga nisem razumela in njegovo pripovedovanje sem poslušala kot pravljico. Poslušala sem ga z očmi in usti in ga naivno spraševala, če so bili v hosti tudi volkovi in če ga ni bilo nikoli strah Ježibabe in če je kdaj srečal Rdečo kapico.

Bil je droban, a visok in odločnih potez, zato sem se ga nekje v globini vedno bala. A znal je biti potrpežljiv in mehak kakor solza, a vendar odločen in nepopustljiv.

Spominjam se, kako je zadnje dni hodil po hiši tiho kot senca. Njegovo ovenelo telo je bilo skoraj prozorno. Imel je upadla lica in zgodilo se je, da sem ostrmela, ko se je dušil v kašlju. Takrat se mu je obraz boleče spačil, vse njegovo telo je bilo napeto kot struna in zbala sem se, da se bo prelomilo.

Po tem dogodku je kmalu legel. Vstajal je le redko. Včasih se je sprehajal po vrtu. Mati mu je potrpežljivo stregla in prečula skoraj vse noči. Sama sem bridko občutila to spremembo. Nihče se ni menil zame. Le oče me je včasih poklical k sebi in mi pripovedoval o vojni.

Prišel je dan, ko sem prvič odšla od doma s torbico v rokah, hkrati pa se je začelo novo delo in nove skrbi za mamo. Nedoločno sem opazila, kako se je življenje v našem domu spremenilo. Skoraj vsak dan je prihajal zdravnik, slišala sem o tuberkulozi.

Prišla je pomlad in zemlja je klicala. Mama je bila živčna in zgodilo se je, da je pogosto vpila name. Jaz je nisem razumela in gledala sem jo začudeno in s preplašenimi očmi. Začela sem se je bati; nisem vedela, kaj hoče. Potem je tiho jokala in jokala sem z njo. Če sem jo kaj vprašala, mi je le redko odgovorila in tako sem se počutila še bolj sama. Zavlekla sem se kam ven in se igrala s psom.

Nekoč je mama odšla v mesto in z očetom sva ostala sama. Poklical me je k sebi in dobro še pomnim njegove besede: »Le pridno se uči, da boš nekoč nekaj postala. Rad bi, da bi bila nekaj velikega. Mi obljubiš, da boš ubogala mamico? Zelo rada te ima.«

Morala sem mu obljubiti, da je ne bom jezila in da bom pridna v šoli. Potem me je poljubil na čelo in rekel, naj grem mami naproti.

Ko sva vstopili v sobo, je ležal na postelji, mirno in tiho, s prestreljenim srcem. Mama je sprva onemela, potem pa kriknila tako grozno presunljivo, da me je zazeblo po vsem životu in sem začela jokati. Vsega, kar se je zgodilo pozneje, se spominjam le medlo.

Prve češnje so odcvetale in beli metulji so plesali po zraku. Mama ni šla za pogrebom, ker je zbolela. Sama sem stopala za krsto v beli oblekici in belih čevljih in z razpuščenimi lasmi ter belimi rožami v naročju. Ko so padle prve lopate težke zemlje po krsti, sem obupno zajokala in zbežala s pokopališča.

Pozneje se je življenje umirilo. Mama je postala prejšnja mama in naš dom prejšnji dom. Le bolj prazen je postal in dobila sem svojo sobo, v kateri so očetovi spomini.

Deset let je od tega. Hranim očetov dnevnik, ki ga je pisal med vojno. Bil je mojih let, ko je pobegnil v hosto. Še »otrok«, kot pravi sam v svojih zapiskih. Mater je spoznal čisto slučajno po nekem umiku, ko so prenočili pri njih. Po vojni sta se poročila in želela sta si urediti dom in družino.

Vse svoje življenje se je boril za to dvoje. In ko si je končno zgradil in ustvaril topel, miren dom, nas je moral zapustiti.

»Umreti moram,« so zadnje besede v njegovi beležki. »Oprostita mi, ti, draga žena, in moja mala hčerka. Vsak dan mojega življenja je nov dan trpljenja za nas vse tri. Zato mi oprostita, ker se moram tako kruto odtrgati od vaju ravno zdaj, ko me najbolj potrebujeta. Skrbi za najino hčerko in vzgoji jo, kot je tvoja mati vzgojila tebe; in ti, Danja, ko boš odrasla in razumela, bodi ponosna na svojega očeta in ne pozabi, zakaj se je boril in umrl...«

O, ljubi očka! Jaz tega ne bom pozabila. Toda drugi pozabljajo in to me boli.

ANI ROSTOHAR